Journal of Accounting Advances, (2024) 16(2): 243-283
DOI: 10.22099/jaa.2025.51719.2467

Journal of Accounting Advances (JAA)
Journal homepage: jaa.shirazu.ac.ir/?lang=en

Shiraz University

The Effect of World Uncertainty on Earnings Management with the Moderating Role of Institutional Ownership

Reza Malek[1], Hossein Fakhari[2]*

1. MSc, Department of Accounting, University of Mazandaran. Babolsar, Iran.
reza.malek229@gmail.com
2. Full Professor, Department of Accounting, University of Mazandaran. Babolsar, Iran.
h.fakhari@umz.ac.ir

ARTICLE INFO

Received: 2024-11-19
Revised: 2025-02-15
Accepted: 2025-02-16

* Corresponding author:

Dr. Hossein Fakhari
Full Professor, Department of Accounting, University of Mazandaran. Babolsar, Iran.
Email:h.fakhari@umz.ac.ir

ABSTRACT

Uncertainty is inherent in economic activities, prompting varied managerial responses. Earnings management, driven by diverse motivations, serves as a key mechanism to mitigate uncertainty, with its effectiveness shaped by ownership structure. This study investigates the impact of uncertainty on earnings management, encompassing both accrual-based and real earnings management, while exploring the moderating role of institutional ownership. Using data from 122 companies listed on the Tehran Stock Exchange from 2005 to 2022, the study employs multivariate regression analysis with panel data. The findings reveal a significant positive relationship between the World Uncertainty Index (WUI) and both accrual-based and real earnings management. Additionally, institutional ownership moderates the effect of the WUI on real earnings management. These findings are useful for auditors, investors, and analysts.

1. Introduction

Political and economic uncertainties, including military threats, war, terrorism, political tensions, and epidemics, are inherent in the environment of organizations and companies (Ahir et al., 2022; Beik Boshriyeh et al., 2022; Mehrani et al., 2013). A literature review indicates that earnings management is a prevalent strategy managers employ in response to

environmental uncertainty (Cui et al., 2021; Salem Dezfuli et al., 2019). The literature further reveals that theories such as agency theory, signaling, information asymmetry (Khodadadi et al., 2015; Moshtaq Kahnemoei et al., 2021), behavioral theories, and political cost (Kim & An, 2021; Kim & Yashoda, 2021) explain the motivation for earnings management amid rising uncertainty. Moreover, managerial responses to earnings management are influenced by ownership structure, an external component of corporate governance. The importance of this research lies in its unique context within Iran's capital market, which faces persistent uncertainties. These include periodic international sanctions, domestic and foreign political tensions, war, terrorism, disruptions to agreements like the JCPOA, the COVID-19 pandemic, budget deficits, fluctuations in oil sales, exchange rates, and inflation, as well as regional military threats (Beik Boshriyeh et al., 2022; Mir, 2020). This study addresses a gap in the earnings management literature by employing the World Uncertainty Index (WUI), which captures sensitivity to political and economic variables (Ahir et al., 2022). Additionally, this is the first study to examine the effect of the WUI on earnings management with institutional ownership as a moderator, marking a novel contribution.

2. Research Hypotheses

H1: The World Uncertainty Index (WUI) significantly affects accrual-based earnings management.

H2: The World Uncertainty Index (WUI) significantly affects real earnings management.

H3: Institutional ownership moderates the effect of the WUI on accrual-based earnings management.

H4: Institutional ownership moderates the effect of the WUI on real earnings management.

3. Research Method

This study was conducted using multivariate regression analysis over an 18-year period from 2005 to 2022. Stata software version 14 was used to analyze the collected data. Continuous data were winsorized at the 1st and 99th percentiles. The statistical population comprises companies listed on the Tehran Stock Exchange, selected via systematic elimination. The independent variable is the World Uncertainty Index (WUI), calculated as

the simple average of Iran's three-month WUI values. This quantitative variable ranges between 0 and 1; the closer the number is to 1, the greater the uncertainty (Roshan, 2020). The dependent variables are accrual-based and real earnings management. Accrual-based earnings management is calculated using the modified Jones method. Real earnings management is calculated using the Roychowdhury (2006) model. The moderating variable is institutional ownership, measured by the proportion of shares held by legal persons.

4. Results

The findings indicate that the World Uncertainty Index significantly and positively affects accrual-based and real earnings management. Additionally, institutional ownership negatively moderates the effect of the WUI on real earnings management. However, institutional ownership does not moderate the effect of the WUI on accrual-based earnings management.

5. Discussion and Conclusion

These findings suggest that increasing World Uncertainty Index (WUI) levels heighten conflicts of interest. Based on agency theory, managers use earnings management (both accrual-based and real) to improve financial statements, aiming to reduce profit fluctuations (Raiszadeh and Ramezani, 2018; Mushtaq Kohnami et al., 2022), conceal managerial and financial weaknesses (Surbakti & Sudaryati, 2021; Salem Dezfuli et al., 2019), meet shareholder and analyst expectations with predictable profits, enhance perceived competence and credibility (Salem Dezfuli et al., 2019), and seek higher rewards. Drawing on information asymmetry, signaling, and behavioral theories, managers reduce information asymmetry through earnings management (Khodadadi et al., 2015; Mushtaq Kohnamoi et al., 2022) and signal the market to neutralize the effects of the WUI (Yang & Root, 2019; Chauhan & Jaiswall, 2020; Surbakti & Sudaryati, 2021; Jain et al., 2021), thereby maintaining the value of shares (Stein & Wang, 2016; Yang & Root, 2019; Mushtaq Kohnamoi et al., 2022) and preventing capital outflow. Additionally, earnings management as a strategy helps managers mitigate shareholder stress and promote rational capital market behaviors. Furthermore, under the political cost hypothesis, earnings management in uncertain conditions reduces legal and political scrutiny (Kim & An, 2021). The significant presence of institutional shareholders in the ownership

structure enhances their role in corporate governance. Amid rising conflicts of interest due to uncertainty, institutional shareholders, per the efficient monitoring hypothesis, reduce agency costs by overseeing managerial performance. Since the WUI necessitates earnings management to manage risks (Holzer et al., 2022), institutional shareholders signal accurate information to other shareholders, reducing information asymmetry (Fakhari and Taheri, 2010; Hassas Yaganeh et al., 2008) and diminishing managers' incentives to use real earnings management for risk management.

Keywords: World Uncertainty Index, earnings management, accrual-based earnings management, real earnings management, institutional ownership.

مجله پیشـــرفت‌های حســـابداری دانشگاه شیراز
(مجله علوم اجتماعی و انسانی پیشین)
دوره شانزدهم، شماره دوم، پاییز و زمستان ۱۴۰۳، پیاپی ۸۷، صفحه‌های ۲۸۳-۲۴۳
DOI: 10.22099/jaa.2025.51719.2467
(مقاله علمی)

تأثیر عدم قطعیتِ جهانی بر مدیریت سود با نقش تعدیل‌کنندگی مالکیت نهادی

رضا ملک[۱]، دکتر حسین فخاری*[۲]

چکیده: عدم قطعیت جزءِ لاینفکِ فعالیت‌های اقتصادی است که مدیران واکنش‌های متفاوتی به آن نشان می‌دهند. مدیریت سود یکی از مهم‌ترین ابزارها است که می‌تواند از انگیزه‌های متفاوتی در مدیران شکل‌گرفته و تحت‌تأثیر ساختارهای راهبری شرکتی از جمله ساختار مالکیت نیز قرار بگیرد. بر همین اساس، هدف پژوهش حاضر بررسی تأثیر عدم قطعیتِ جهانی بر مدیریت سود (تعهدی و واقعی) باتوجه‌به نقش تعدیل‌کنندگی مالکیت نهادی است. برای این منظور داده‌های مربوط به ۱۲۲ شرکت بورسی طی سال‌های ۱۳۸۴- ۱۴۰۱ جمع‌آوری شده و به روش رگرسیون چندگانه مبتنی بر تحلیل ترکیبی داده‌ها مورد تجزیه‌وتحلیل قرار گرفته است. یافته‌ها نشان داده است که عدم قطعیتِ جهانی تأثیر معنادار و مثبتی بر مدیریت سود تعهدی و واقعی داشته و مالکیت نهادی نقش تعدیل‌کنندگیِ تضعیف‌کننده در اثر عدم قطعیتِ جهانی بر مدیریت سود واقعی دارد. یافته‌های پژوهش حاضر می‌تواند برای حسابرسان، سرمایه‌گذاران و تحلیلگران مفید واقع شود.

واژه‌های کلیدی: عدم قطعیتِ جهانی، مدیریت سود، مدیریت سود مبتنی بر اقلام تعهدی، مدیریت سود مبتنی بر اقلام واقعی، مالکیت نهادی.

۱. کارشناسی ارشد، دانشکده علوم اقتصادی و اداری، دانشگاه مازندران، بابلسر، ایران
reza.malek229@gmail.com
۲. استاد تمام، دانشکده علوم اقتصادی و اداری، دانشگاه مازندران، بابلسر، ایران (نویسنده مسئول)
h.fakhari@umz.ac.ir
دریافت: ۱۴۰۳/۸/۲۹ اصلاحات نهایی: ۱۴۰۳/۱۱/۲۷ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۱/۲۸

۱. مقدمه

عدم قطعیت‌های سیاسی و اقتصادی همچون تهدیدات نظامی، جنگ، تروریسم، شوک‌ها و تنش‌های سیاسی، فراگیری بیماری‌ها و نوسانات نرخ تورم، ارز و نرخ سرمایه‌گذاری (آهیر و همکاران[۱]، ۲۰۲۲؛ کرمی و همکاران، ۱۴۰۱) بخشی اجتناب‌ناپذیری از محیط پیرامونی سازمان‌ها و شرکت‌ها هستند (مهرانی و همکاران، ۱۳۹۲). در پاسخ به عدم قطعیت‌ها مدیران واکنش‌های متفاوتی از خود نشان می‌دهند. یانگ و روت[۲] (۲۰۱۹)، رئیس‌زاده و رمضانی (۱۳۹۷) و سالم‌دزفولی و همکاران (۱۳۹۸) معتقدند، به دلیل آگاهی‌بخشی سود حسابداری، دست‌کاری آن جهت خنثی‌سازی اثر عدم قطعیت‌ها همواره مورد تأکید مدیران است؛ بنابراین انتظار می‌رود، بر اساس مطالعات کوا و همکاران[۳] (۲۰۲۱) و سالم‌دزفولی و همکاران (۱۳۹۸) مدیریت سود به‌عنوان یکی از متداول‌ترین راهکارهایی باشد که مدیران در واکنش به عدم قطعیت محیطی به آن اقدام می‌کنند. مرور ادبیات نشان می‌دهد که تئوری‌های هم‌راستایِ زیادی همچون تئوری نمایندگی[۴]، علامت‌دهی[۵]، عدم تقارن اطلاعاتی[۶] (خدادادی و همکاران، ۱۳۹۴؛ بنی‌مهد و همکاران، ۱۴۰۱)، تئوری‌های رفتاری[۷] و هزینه سیاسی[۸] (کیم و آن[۹]، ۲۰۲۱؛ کیم و یاشودا[۱۰]، ۲۰۲۱) می‌توانند برای توضیحِ انگیزهٔ مدیریت سود به دلیل افزایش عدم قطعیت بکار گرفته شوند. بر اساس این تئوری‌ها مدیریت سودِ ناشی از عدم قطعیت، از انگیزه‌های متفاوتی نشأت می‌گیرد. فائق آمدن بر عدم قطعیت محیطی (یانگ و روت، ۲۰۱۹؛ چاوهان و جیسوال[۱۱]، ۲۰۲۰؛ سوربکتی و سودریاتی[۱۲]، ۲۰۲۱؛ جاین و همکاران[۱۳]، ۲۰۲۱)، غلبه بر نابسامانی و وخامت مالی (سوربکتی و سودریاتی، ۲۰۲۱)، پنهان‌سازی ضعف عملکرد مدیریت و به تعویق‌انداختن ورشکستگی (سالم دزفولی و همکاران، ۱۳۹۸) و کاهش نوساناتِ سود (رئیس‌زاده و رمضانی، ۱۳۹۷؛ بنی‌مهد و همکاران، ۱۴۰۱)، مدیریت ریسک (هولزر و همکاران[۱۴]،۲۰۲۲)، کاهش عدم تقارن اطلاعاتی (خدادادی و همکاران، ۱۳۹۴؛ بنی‌مهد و همکاران، ۱۴۰۱)، حفظ ارزش و قیمت سهام شرکت (استین و وانگ[۱۵]، ۲۰۱۶؛ یانگ و روت، ۲۰۱۹؛ بنی‌مهد و همکاران، ۱۴۰۱) کاهش فشار انتظاراتی سهام‌داران و بهبود صورت‌های مالی (سالم‌دزفولی و همکاران، ۱۳۹۸) پاسخ‌گویی به انتظارات تحلیل‌گران، کاهش نظارت‌های قانونی و سیاسی (کیم و آن، ۲۰۲۱)، حفظ شهرت و اعتبار (سالم‌دزفولی و همکاران، ۱۳۹۸) و کنترل سویه‌های رفتاری از جمله انگیزه‌ها است. بر همین اساس، پژوهش حاضر درصدد است تا تأثیر شاخص عدم قطعیت جهانی[۱۶](WUI) را به‌عنوان معیاری از عدم قطعیت محیطی حاکم بر بازار سرمایه ایران بر مدیریت سود مبتنی بر اقلام تعهدی و واقعی در شرکت‌های بورسی

مورد بررسی قرار دهد. مزیت‌های فراوان WUI سبب شده تا دلیل مناسبی برای استفاده از این شاخص محسوب شود. حساسیت این شاخص نسبت به مسائل گوناگون سیاسی و اقتصادی همچون حملات ۱۱ سپتامبر، شیوع سارس، جنگ دوم خلیج‌فارس، بحران بدهی منطقه یورو، ال‌نینو، بحران کنترل مرزهای اروپا، انتخابات سال ۲۰۱۶ ریاست‌جمهوری ایالات متحده با پیروزی دونالد ترامپ، برگزیت، ورشکستگی بانک لیمن برادرز، همه‌گیری کروناویروس، تنش‌های تجاری آمریکا و چین (آهیر و همکاران، ۲۰۲۲؛ کرمی و همکاران، ۱۴۰۱) و تنش‌های اخیر بین روسیه و اوکراین (لیو و گائو[۱۷]، ۲۰۲۲)، WUI را به یک شاخص جامع تبدیل ساخته است. همچنین از دیگر مزایای آن دارابودن مأخذی واحد، استاندارد، دقیق و به‌دوراز تعصبات ایدئولوژیک است که سبب شده است تا WUI به یک شاخص دقیق و با امکان مقایسه بین کشورها شناخته شود (آهیر و همکاران، ۲۰۱۸).

از سوی دیگر؛ چگونگی واکنش مدیران در اعمال مدیریت سود می‌تواند تحت‌تأثیر ساختار مالکیت به‌عنوان یکی از ارکان خارجی نظام حاکمیت شرکتی قرار گیرد. فخاری و طاهری (۱۳۸۹) و حساس‌یگانه و همکاران (۱۳۸۷) نشان دادند به دلیل مالکیت دولتی و شبه دولتی بودن اکثر شرکت‌های بورسی، مالکان نهادی با داشتن اطلاعات زیاد درون شرکتی می‌توانند در شرایطِ عدم قطعیت در جهت همگرایی منافع سهامداران خرد عمل کنند. بر همین اساس، مطالعهٔ چگونگی نقش سهامداران نهادی در اثرِ عدم قطعیت بر مدیریت سود حائز اهمیت است.

از جهتی دیگر اهمیت پژوهش حاضر، محیط پژوهشی متمایز آن از سایر کشورها است. زیرا؛ محیط بازار سرمایه ایران همواره با عدم قطعیت‌های فراوانی روبرو است. مواردی مانند افزوده‌شدن دوره‌ای بر تحریم‌های بین‌المللی، تنش‌های سیاسی داخلی و خارجی، جنگ، تروریسم، برهم‌خوردن توافقات بین‌المللی (مانند توافق هسته‌ای موسوم به برجام با ۵+۱)، کرونا (کرمی و همکاران، ۱۴۰۱)، کسری بودجه و نوسانات فروش نفت و تغییرات اساسی در نرخ ارز و تورم (میر، ۱۳۹۹) و تهدیدات نظامی منطقه‌ای از جمله عوامل عدم قطعیتِ جهانی در ایران هستند. طبق آمار توصیفی پژوهش، متوسط شاخص عدم قطعیتِ جهانی برای ایران در بازه زمانی پژوهش حاضر، ۱۷٪ بوده است. از سوی دیگر، اگرچه در اقتصادهای پیشرفتهٔ غیردستوری، عدم قطعیت‌ها اثر کمتری را بر اقتصاد دارند (آهیر و همکاران، ۲۰۲۲) ولی در ساختار اقتصادی دولتی دستوری همچون ایران، عدم قطعیتِ ناشی از عوامل سیاسی بسیار زیاد است و در نتیجه مدیریت سود از عوامل سیاسی تأثیر بیشتری می پذیرد (ایمانی برندق و هاشمی،۱۳۹۷)؛ لذا موضوع خنثی‌سازی عدم قطعیت‌های

محیطی به‌عنوان یک مسئله حائز اهمیت و چالش‌برانگیز در حوزه مدیریت شرکت‌های ایرانی قابل طرح است. بر همین اساس مدیریت سود و به‌کارگیری آن به‌عنوان ابزاری در جهت خنثی‌سازی عدم قطعیت محیط عملیاتی شرکت‌های بورسی، می‌تواند موضوعی مهم و چالش‌برانگیز برای پژوهش‌های دانشگاهی تلقی شود.

علاوه بر این، مرور ادبیات نشان می‌دهد که شاخص‌های عدم قطعیت بکار گرفته شده در پژوهش‌های قبلی (به طور خاص داخلی مانند؛ رئیس‌زاده و رمضانی (۱۳۹۷)، سالم‌دزفولی و همکاران (۱۳۹۸)، اخگر و همکاران (۱۴۰۰)، بنی‌مهد و همکاران (۱۴۰۱)) غالباً با نادیده‌گرفتن عوامل غیراقتصادی از جامعیت کافی برخورد نبوده است؛ لذا پژوهش حاضر درصدد است تا با استفاده از شاخص جامعِ عدم قطعیتِ جهانی که حساسیت بیشتری نسبت به تغییرات سیاسی و اقتصادی نشان می‌دهد (آهیر و همکاران، ۲۰۲۲)، خلأ پژوهش ادبیاتِ مدیریت سود را پر کند. همچنین، می‌توان مطالعهٔ اثر شاخص عدم قطعیتِ جهانی بر مدیریت سود با نقش تعدیل‌کنندگی مالکیت نهادی را به دلیل نو بودن موضوع، پژوهشی نوآورانه دانست. در نهایت، پژوهش حاضر به دنبال این است که به بررسی تأثیر شاخص عدم قطعیتِ جهانی بر مدیریت سود (تعهدی و واقعی) با نقش تعدیل‌کنندگی مالکیت نهادی بپردازد. بر همین اساس ساختار پژوهش به این صورت دنبال شده است. در ابتدا ادبیات و پیشینه پـژوهش معرفی و پس از بیان روش پژوهش، داده‌ها تجزیه‌وتحلیل و در نهایت پس از آزمون‌های تکمیلی، نتیجه‌گیری و پیشنهادهایی برگرفته از پژوهش ارائه می‌شود.

۲. مبانی نظری و مرور ادبیات

۲-۱. شاخص عدم قطعیتِ جهانی (WUI)

شاخص عدم قطعیتِ جهانی (WUI) شاخص کلان اقتصادی - سیاسی است که به‌صورت فصلی توسط بنیادی[18] تحت حمایت صندوق بین‌المللی پول ارائه می‌شود (آهیر و همکاران، ۲۰۱۸). این شاخص اولین‌بار در سال ۲۰۱۸ توسط هیتِس آهیر[19]، نیکولاس بلوم[20] و دیوید فورچری[21] برای ۳۴ کشور با اقتصاد پیشرفته و یا دارای بازار بزرگ در حال ظهور از سال ۱۹۵۵ به بعد محاسبه شد. بعداً با تعمیم این شاخص برای سایر کشورها از سال ۱۹۹۶ تاکنون برای ۱۴۳ کشور دیگر نیز از جمله ایران محاسبه می‌شود (روشن، ۱۳۹۹). این شاخص بر پایه گزارش‌های بخش واحد اطلاعاتِ اقتصادی (EIU)[22] بانک جهانی است که ازطریق شمارش تعداد کلمات بکار گرفته شده از مفهوم

"عدم قطعیت[۲۳]" محاسبه می‌شود. EIU یک شرکت پیشرو در زمینه اطلاعات اقتصادی کشورها با مرکزیت کشور انگلستان است که به شکل منظم گزارش‌های خود را برای ۱۸۹ کشور جهان ارائه می‌کند. این گزارش‌ها شامل بررسی و پیش‌بینی وضعیت سیاسی، اقتصادی، اقتصاد داخلی، تراز تجاری و تأثیر هر یک بر ریسک‌های موجود اعم از ریسک اقتصادی و سرمایه‌گذاری در کشورها است (آهیر و همکاران، ۲۰۱۸؛ روشن، ۱۳۹۹). مزیت WUI نسبت به برخی شاخص‌های عدم قطعیت مشابه، جامعیت آن است. به‌عبارت‌دیگر حساسیت این شاخص نسبت به مسائل گوناگون سیاسی و اقتصادی همچون حملات ۱۱ سپتامبر، شیوع سارس، جنگ دوم خلیج‌فارس، بحران بدهی منطقه یورو، ال‌نینو، بحران کنترل مرزهای اروپا، انتخابات سال ۲۰۱۶ ریاست‌جمهوری ایالات متحده با پیروزی دونالد ترامپ، برگزیت، ورشکستگی بانک لیمن برادرز، همه‌گیری کروناویروس، تنش‌های تجاری آمریکا و چین (آهیر و همکاران، ۲۰۲۲؛ کرمی و همکاران، ۱۴۰۱) و تنش‌های اخیر بین روسیه و اوکراین (لیو و گائو، ۲۰۲۲) است که آن را تبدیل به یک شاخص عدم قطعیت همه‌جانبه کرده است. همچنین از دیگر مزایای آن دارابودن مأخذی واحد، استاندارد، دقیق و به‌دوراز تعصبات ایدئولوژیک (گزارش‌های واحد (EIU)) است که سبب شده است تا WUI به یک شاخص دقیق و با امکان مقایسه بین کشورها شناخته شود (آهیر و همکاران، ۲۰۱۸).

مرورِ سیر تحولی شاخص عدم قطعیتِ جهانی در جهان و ایران گواه این است که عدم قطعیتِ جهانی در جهان از سال ۲۰۱۲ با وقوع بحران بدهی اروپا افزایش‌یافته، و در سال ۲۰۱۶ و ۲۰۱۷ با انتخابات ریاست‌جمهوری آمریکا و برگزیت و بعد نیز در سه‌ماهه دوم سالِ ۲۰۲۰ با شیوع رسمی همه‌گیری کرونا در تمامی نقاط جهان، به بیشترین مقدار خود رسیده است و در ایران نیز پیروزی انقلاب اسلامی، جنگ تحمیلی، کرونا، انتخابات ریاست‌جمهوری، توافق هسته ایران (توافق برجام با کشورهای ۵+۱) و خروج دولت آمریکا از آن (کرمی و همکاران،۱۴۰۱) روند روبه‌رشدی داشته است.

۲-۲. عدم قطعیتِ جهانی و مدیریت سود

هیلی و والن[۲۴] (۱۹۹۹) مدیریت سود را به‌عنوان استفاده از قضاوت‌های شخصی و هدفمند در گزارش‌های مالی به قصد ارائه تصویر گمراه‌کننده از عملکرد اقتصادی شرکت، تعریف می‌کنند. ادبیات نشان داده است، ابزارهای مدیران در حوزهٔ مدیریت سود را می‌توان در سه دسته کلی تقسیم کرد که عبارت‌اند از: مدیریت اقلام تعهدی، مدیریت اقلام واقعی و مدیریت طبقه‌بندی

(رضایی‌پیته‌نوئی و همکاران، ۱۳۹۷). مدیریت سود تعهدی دارای مصادیق زیادی است که مطابق رضایی‌پیته‌نوئی و همکاران (۱۳۹۷) عبارت است از: تغییر در اصول و رویه‌های حسابداری مثل تغییر در روش‌های استهلاک، تغییر در روش‌های ارزیابی موجودی کالا، تغییر در روش‌های مختلف حسابداری دارایی‌های ثابت مشهود و نامشهود و سرمایه‌گذاری‌های بلندمدت، مدیریت برآوردها مثل تغییر در عمر مفید و ارزش اسقاط دارایی‌های ثابت مشهود و نامشهود، تغییر درصد برآورد هزینه (ذخیره) مطالبات مشکوک‌الوصول، برآورد درصد پیشرفت در قراردادهای پیمانکاری، سرمایه‌ای تلقی‌کردن برخی هزینه‌ها مانند تحقیق‌وتوسعه، اعمال اختیار در شناسایی درآمد و هزینه و اشتباهات حسابداری. همچنین مدیریت سود واقعی نیز دارای مصادیق متعددی است که شامل دست‌کاری هزینه‌های اختیاری (مانند هزینه‌های تحقیق‌وتوسعه، پاداش مدیران و کارکنان، هزینه تبلیغات، هزینه‌های عمومی، هزینه‌های اداری و فروش، تولید اضافی) (رضایی‌پیته‌نوئی و همکاران، ۱۳۹۷)، ارائه تخفیفات در پایان سال، فروش دارایی‌های غیرجاری (رضایی‌پیته‌نوئی و همکاران،۱۳۹۷)، تغییر در زمان فروش دارایی‌ها و سرمایه‌گذاری‌ها (سالم‌دزفولی و همکاران، ۱۳۹۸)، تعمیر و پیاده‌سازی تجهیزات، پیاده‌سازی طرح‌ها و برنامه‌ها مانند پرداخت‌های نقدی بابت طرح‌های بازنشستگی (کردستانی، ۱۳۸۱).

مرور ادبیات نشان می‌دهد، انواع عدم قطعیت‌های محیطی (مانند: عدم قطعیت سیاست‌های اقتصادی (EPU[۲۵])، عدم قطعیت سیاسی (PU[۲۶]) و عدم قطعیت مالی (FU[۲۷])) همواره بر مدیریت سود اثرگذار بوده است (چاوهان و جیسوال، ۲۰۲۰؛ سوربکتی و سودریاتی، ۲۰۲۱؛ گلاونس و همکاران[۲۸]،۲۰۲۲؛ لما و همکاران[۲۹]،۲۰۲۰؛ جاین و همکاران، ۲۰۲۱؛ بنی‌مهد و همکاران، ۱۴۰۱). این اثرگذاری با تئوری‌های هم‌راستای زیادی همچون تئوری نمایندگی، علامت‌دهی، عدم تقارن اطلاعاتی (خدادادی و همکاران، ۱۳۹۴؛ بنی‌مهد و همکاران، ۱۴۰۱)، تئوری‌های رفتاری و تئوری رقیب "هزینه سیاسی" (کیم و آن، ۲۰۲۱؛ کیم و یاشودا، ۲۰۲۱) قابل‌توضیح است.

بر اساس تئوری نمایندگی، در شرایط عدم قطعیت با افزایش تضاد منافع بین مدیران و سهام‌داران، مدیران برای کاهش فشار انتظاراتیِ سهام‌داران و پیش‌بینی‌پذیری سود شرکت، صورت‌های مالی را بهبود بخشیده (سالم‌دزفولی و همکاران، ۱۳۹۸) و ضعف مالی و مدیریتی را پنهان می‌کنند (سوربکتی و سودریاتی، ۲۰۲۱؛ سالم دزفولی و همکاران، ۱۳۹۸) همچنین آنها از طریق هموارسازی سود (رئیس‌زاده و رمضانی، ۱۳۹۷؛ بنی‌مهد و همکاران، ۱۴۰۱) به اعتبار خویش افزوده (سالم‌دزفولی و همکاران، ۱۳۹۸) و طلب پاداش بیشتری می‌کنند.

بر اساس تئوری علامت‌دهی، مدیران در شرایط عدم قطعیت با اعمال مدیریت سود عملکرد شرکت را بهبود می‌بخشند و به سرمایه‌گذاران از عملکرد خوب شرکت اطلاع می‌دهند تا اثرات عدم قطعیت را خنثی کرده (یانگ و روت، ۲۰۱۹؛ چاوهان و جیسوال، ۲۰۲۰، سوربکتی و سودریاتی، ۲۰۲۱؛ جاین و همکاران، ۲۰۲۱) و ریسک درک شده توسط سهامداران را مدیریت کنند (هولزر و همکاران،۲۰۲۲).

بر اساس تئوری عدم تقارن اطلاعاتی، عدم قطعیت با ایجاد فضای نامتقارن اطلاعاتی سبب می‌شود تا انگیزه مدیران برای اعمال مدیریت سود به‌منظور کاهش عدم تقارن اطلاعاتی برانگیخته شود (خدادادی و همکاران، ۱۳۹۴؛ بنی‌مهد و همکاران، ۱۴۰۱). در واقع کاهش عدم تقارن اطلاعاتی کمک می‌کند تا مدیران از طریق انتقال اطلاعات، اعتماد سرمایه‌گذاران را جلب و ریسک درک شده توسط آنان را مدیریت کنند (هولزر و همکاران،۲۰۲۲) و از این طریق مانع خروج سرمایه شده و ارزش سهام شرکت را حفظ نمایند (استین و وانگ، ۲۰۱۶؛ یانگ و روت، ۲۰۱۹؛ بنی‌مهد و همکاران، ۱۴۰۱).

بر اساس تئوری‌های رفتاری، در شرایط عدم قطعیت واکنش سهامداران نسبت به عوامل غیرعادی محیطی زیاد شده و مدیران برای کنترل رفتارهای هیجانی سهامداران، مدیریت سود را به‌عنوان یک استراتژی مدیریتی اعمال می‌کنند و از این طریق به کارایی بازار سرمایه کمک می‌نمایند.

علاوه بر این مطابق فرضیه هزینه سیاسی در شرایط عدم قطعیت‌های کلان سیاسی (مانند انتخابات ریاست‌جمهوری) نظارت‌های قانونی و سیاسی (مانند نظارت احزاب سیاسی رقیب) بر رفتار مدیران زیاد شده و درنتیجه هزینهٔ سیاسی مدیریت سود، افزایش می‌یابد و مدیران در اعمال مدیریت سود، محافظه‌کارانه‌تر عمل می‌کنند (کیم و آن، ۲۰۲۱؛ کیم و یاشودا، ۲۰۲۱).

در نهایت در مطابقت با تئوری‌های هم‌راستای فوق در پژوهش حاضر و برخی شواهد تجربی مانند: سالم‌دزفولی و همکاران، (۱۳۹۸)، اخگر و همکاران (۱۴۰۰)، بنی‌مهد و همکاران (۱۴۰۱)، یانگ و روت (۲۰۱۹)، چاوهان و جیسوال (۲۰۲۰)، کوا و همکاران (۲۰۲۱)، جاین و همکاران (۲۰۲۱)، گلاونس و همکاران (۲۰۲۲) و هولزر و همکاران (۲۰۲۲) جهت تبیین اثر عدم قطعیت بر مدیریت سود (تعهدی و واقعی)، فرضیه اول و دوم به شرح زیر ارائه شده است:

فرضیه اول: عدم قطعیتِ جهانی بر مدیریت سود تعهدی اثر دارد.

فرضیه دوم: عدم قطعیتِ جهانی بر مدیریت سود واقعی اثر دارد.

۳-۲. نقش تعدیل‌کنندگی مالکیت نهادی در اثر عدم قطعیتِ جهانی بر مدیریت سود

نقش مهم و تأثیرگذار ساختار مالکیت و به طور خاص سهام‌داران نهادی و درصد سهم زیاد آنها در ساختار مالکیت شرکت‌های ایرانی سبب شده تا به نقش اثرگذار آنها به‌عنوان یک رکن خارجی از نظام حاکمیت شرکتی توجه شود. همان‌طور که پیش‌تر نیز بیان شده بود، عدم قطعیتِ جهانی می‌تواند سبب افزایش عدم تقارن اطلاعاتی شده و مدیران نیز برای کاهش عدم تقارن اطلاعاتی و علامت‌دهی به سرمایه‌گذاران، مدیریت سود را افزایش می دهند (خدادادی و همکاران، ۱۳۹۴؛ بنی‌مهد و همکاران، ۱۴۰۱). همان‌طور که تحقیقات فخاری و طاهری (۱۳۹۸) و حساس‌یگانه و همکاران (۱۳۸۷) نشان داده است، سرمایه‌گذاران نهادی در ایران همواره با اتخاذ رویکرد نظارت کارآمد سعی در کاهش عدم تقارن اطلاعاتی و محدودسازی رفتار فرصت طلبانهٔ مدیران دارند؛ بنابراین انتظار براین است، مطابق تئوری نظارت کارآمد، سهام‌داران نهادی در شرایط عدم قطعیت با نظارت بر عملکرد مدیران در روابط نمایندگی اثر مثبت گذاشته و با کاهش عدم تقارن اطلاعاتی و علامت‌دهی به بازار، انگیزهٔ مدیران را برای مدیریت سود کاهش دهند و از این طریق، سهام‌داران نهادی در اثرگذاری عدم قطعیت بر مدیریت سود (تعهدی و واقعی) نقش تعدیل‌کنندگی داشته باشند. شایان به ذکر است، مرور ادبیات نیز نشان داده است که سهام‌داران نهادی با اعمال نظارت کارآمد بر مدیران می‌توانند در شرایط عدم قطعیت، مؤثر واقع شده و از مدیریت سود بیشتر توسط مدیران جلوگیری به عمل آورند. کیم و یاشودا (۲۰۲۱) نشان داده اند بانک ها به‌عنوان یک سهامدار نهادی و وجود تحلیلگران در شرکت‌های ژاپنی قادر هستند بر اثرگذاری شاخص عدم قطعیت سیاست های اقتصادی (EPU) بر مدیریت سود شرکت‌ها اثرگذار بوده و با اعمال نظارت بر مدیران، مانعی برای اعمال مدیریت سود شوند. در همین راستا مطابق تئوری طرح شده و برخی شواهد تجربی مانند کیم و یاشودا (۲۰۲۱) فرضیه سوم و چهارم به شرح زیر ارائه شده است:

فرضیه سوم: مالکیت نهادی سبب تضعیف اثر عدم قطعیتِ جهانی بر مدیریت سود تعهدی می‌شود.

فرضیه چهارم: مالکیت نهادی سبب تضعیف اثر عدم قطعیتِ جهانی بر مدیریت سود واقعی می‌شود.

۳. روش شناسی پژوهش

با درنظرگرفتن مفاهیم نظری و پژوهش‌های پیشین، پژوهش حاضر اثر عدم قطعیت بر مدیریت سود (تعهدی و واقعی) و اثر تعدیل‌کنندگی مالکیت نهادی را به روش رگرسیونی در طی یک دوره ۱۸ساله یعنی بین سال‌های ۱۳۸۴ تا ۱۴۰۱ مورد بررسی قرار داده است. برای این منظور داده‌های مربوط به ۱۲۲ شرکت بورسی در طی دورهٔ زمانی مذکور به روش حذف سیستماتیک جمع‌آوری شده و به روش رگرسیون چندگانه مبتنی بر تحلیل ترکیبی داده‌ها مورد تجزیه‌وتحلیل قرار گرفته است. داده‌های پژوهش حاضر، آرشیوی بوده و از صورت‌های مالی شرکت‌های جامعه (قسمتی به کمک نرم‌افزار ره‌آورد نوین) جمع‌آوری‌شده است. به پیروی از هولزر و همکاران (۲۰۲۲) و کیم و آن (۲۰۲۱)، افلاطونی و همکاران (۱۴۰۲) کلیهٔ داده‌های پیوسته در صدک ۱ و ۹۹ طبق قاعده Winsorize، اصلاح شده‌اند. لازم به ذکر است که داده‌های جمع‌آوری‌شده در قالب «پنل نامتوازن[۳۰]» و با استفاده از برآوردگرِ «حداقل مربعات معمولی (OLS)» با بهره‌گیری از نرم‌افزار استتا نسخه ۱۴ جهت تجزیه‌وتحلیل داده‌های گردآوری و استفاده شده است. همچنین، در پژوهش حاضر بدون بررسی مفروضات کلاسیک جهت رفع مشکل ناهمسانی واریانس و خودهمبستگی خوشه‌ای (به طور هم‌زمان) از خطاهای استاندارد خوشه‌بندی‌شده در سطح شرکت (پترسن[۳۱]، ۲۰۰۹؛ محمدرضایی، ۱۴۰۲) استفاده شده است. همچنین جهت رفع مشکل درون‌زایی متغیرهای توضیحی از اثرات ثابت (در سطح صنعت) استفاده شده است. چراکه اثرات ثابت تا حدی می‌تواند مشکل درون‌زایی را برطرف نماید (محمدرضایی، ۱۴۰۲). شایان به توضیح است که به دلیل تکرار متناوب مقادیر متغیر مستقل در همه شرکت‌ها، اثرات ثابت باید تنها در سطح صنعت کنترل شود (وایتد و همکاران[۳۲]، ۲۰۲۲؛ محمدرضایی، ۱۴۰۲).

۳-۱. تعیین جامعه آماری

جامعه آماری پژوهش حاضر شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران است و انتخاب شرکت‌های مورد بررسی به روش حذف سیستماتیک بر اساس نگاره۱ صورت پذیرفته است.

نگاره ۱: فرایند انتخاب جامعه آماری

شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران تا پایان سال ۱۴۰۱	**۳۸۰** (مرکز پژوهش، توسعه و مطالعات اسلامی، ۱۴۰۱، ص ۳۳)
شرایط اعمال شده	حذف‌شده	باقیمانده
بعد از سال ۱۳۸۴ در بازار بورس ایران پذیرفته شده‌اند	(۸۷)	۲۹۳
سال مالی آنها به پایان اسفندماه ختم نمی‌شود.	(۵۱)	۲۴۲
در دوره بررسی تغییراتی در سال مالی داشته‌اند.	(۱۸)	۲۲۴
جزء گروه‌های واسطه‌گری، هلدینگ، بانکی و سرمایه‌گذاری و گروه صنعتی و چندرشته‌ای هستند	(۸۹)	۱۳۵
توقف فعالیت داشته یا به بازار فرابورس منتقل گشته است.	(۸)	۱۲۷
در بازار بورس توقف معامله داشتند	(۵)	۱۲۲
تعداد کل شرکت‌های تحقیقاتی منتخب	-	۱۲۲

همچنین در نگاره۲، گروه صنایع و صنایع زیر مجموعه و نحوه پراکندگی آن در جامعه آماری معرفی شده است.

نگاره۲: اطلاعات صنایع

شماره	گروه صنعت	صنایع زیرمجموعه	توزیع		
			شرکت	صنعت	صنعت
۱	دارویی	مواد و محصولات دارویی	۱۹	۱۹	٪۱۵/۵
۲	ماشین‌آلات و تجهیزات	ماشین‌آلات و تجهیزات	۶	۱۳	٪۱۱
		ماشین‌آلات و دستگاه‌های برقی	۵		
		رایانه و فعالیت‌های وابسته به آن	۲		
۳	خودرو و ساخت قطعات	خودرو و ساخت قطعات	۲۳	۲۶	٪۲۱
		حمل‌ونقل انبارداری و ارتباطات	۳		
۴	کاشی و معدنی	کاشی و سرامیک	۳	۲۳	٪۱۹
		سیمان آهک و گچ	۷		
		استخراج کانی‌های فلزی	۵		

شماره	گروه صنعت	صنایع زیرمجموعه	توزیع		
			شرکت	صنعت	صنعت
		سایر محصولات کانی غیرفلزی	۶		
		استخراج زغال‌سنگ	۱		
		استخراج سایر معادن	۱		
۵	شیمیایی و منسوجات	محصولات شیمیایی	۸	۱۴	٪۱۱/۵
		لاستیک و پلاستیک	۳		
		فراورده‌های نفتی، کک و سوخت هسته‌ای	۲		
		منسوجات	۱		
۶	غذایی و کشاورزی	غذایی و آشامیدنی به جز قند و شکر	۱۰	۱۵	٪۱۲
		قند و شکر	۲		
		محصولات چوبی	۱		
		محصولات کاغذی	۱		
		زراعت و خدمات وابسته	۱		
۷	صنایع فلزی	ساخت محصولات فلزی	۳	۱۲	٪۱۰
		فلزات اساسی	۹		
مجموع			۱۲۲	۱۲۲	٪۱۰۰

منبع تفکیک صنایع: سالم دزفولی و همکاران (۱۳۹۸)، همراه با تغییرات لازم.

۲-۳. تصریح مدل‌های پژوهش

جهت آزمون فرضیه‌های پژوهش به ترتیب از مدل‌های ۳،۲،۱ و۴ بهره گرفته شده است.

$$AC_EM_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 WUI_{i,t} + \beta_2 RE_EM_{i,t} + \beta_3 Profit_{i,t} + \beta_4 ROA_{i,t} + \beta_5 Size_{i,t} + \beta_6 Loss_{i,t} + +\beta_7 Lev_{i,t-1} + \beta_8 M_B_{i,t-1} + \beta_9 ETR_{i,t} + \beta_{10} Tenure_{i,t} + Industy + \varepsilon_{i,t}$$ مدل ۱.

$$RE_EM_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 WUI_{i,t} + \beta_2 AC_EM_{i,t} + \beta_3 Profit_{i,t} + \beta_4 ROA_{i,t} + \beta_5 Size_{i,t} + \beta_6 Lev_{i,t-1} + \beta_7 TA_{i,t-1} + \beta_8 Intensity_{i,t} + \beta_9 Tenure_{i,t} + Industy + \varepsilon_{i,t}$$ مدل ۲.

$$AC_EM_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 WUI_{i,t} + \beta_2 OWN_{i,t} - \beta_3 (WUI_{i,t} * OWN_{i,t}) + \beta_4 RE_EM_{i,t} + \beta_5 Profit_{i,t} + \beta_6 ROA_{i,t} + \beta_7 Size_{i,t} + \beta_8 M_B_{i,t-1} + \beta_9 V_{i,t-1} +$$

$\beta_{10}ETR_{i,t} + Industy + \varepsilon_{i,t}$ مدل۳.

$$RE_EM_{i,t} = \beta_0 + \beta_1\, WUI_{i,t} + \beta_2\, OWN_{it} - \beta_3\big(\, WUI_{i,t} *\, OWN_{it}\big) + \beta_4 AC_{EM\,i,t} + \beta_5 Profit_{i,t} + \beta_6 Lev_{i,t-1} + \beta_7 TA_{i,t-1} + \beta_8 Intensity_{i,t} + \beta_9 Big_{i,t} + \beta_{10} Tenure_{i,t} + Industy + \varepsilon_{i,t}$$ مدل۴.

توضیح هر نماد به شرح زیر است:

$AC_EM_{i,t}$: مدیریت سود مبتنی بر اقلام تعهدی؛ $RE_EM_{i,t}$: مدیریت سود مبتنی بر اقلام واقعی؛ $WUI_{i,t}$: شاخص عدم قطعیتِ جهانی (ارائه شده برای ایران)؛ $OWN_{i,t}$: مالکیت نهادی؛ $WUI_{it} * OWN_{i,t}$: متغیر تعاملی (شاخص عدم قطعیتِ جهانی و مالکیت نهادی)؛ $Profit_{i,t}$: سودآوری؛ $ROA_{i,t}$: بازده دارایی‌ها؛ $Size_{i,t}$: اندازه شرکت؛ $Loss_{i,t}$: زیان؛ $Lev_{i,t-1}$: اهرم مالی ابتدای سال؛ $M_B_{i,t-1}$: فرصت رشد ابتدای سال؛ $ETR_{i,t}$: نرخ مؤثر مالیاتی ابرازی؛ $Tenure_{i,t}$: دورهٔ تصدی حسابرس؛ $TA_{i,t-1}$: کل اقلام تعهدی ابتدای سال؛ $Intensity_{i,t}$: میزان کاربری؛ $V_{i,t-1}$: حجم معاملات ابتدای سال؛ $Big_{i,t}$: اندازه حسابرس؛ $Industy$: اثرات ثابت در سطح صنعت.

۳-۳. سنجش متغیرهای پژوهش

متغیر وابسته: مدیریت سود. در این پژوهش مدیریت سود از طریق اقلام تعهدی و واقعی محاسبه شده و در نهایت قدرمطلق آن (بنی‌مهد و همکاران، ۱۳۹۷) به‌عنوان متغیر وابسته در نظرگرفته شده است. جهت محاسبه مدیریت سود اقلام تعهدی از مدل تعدیل شده جونز (دیچو و همکاران[۳۳]، ۱۹۹۵) به دلیل انطباق با شرایط ایران استفاده شده است (نیکومرام و همکاران، ۱۳۸۸). مقادیر باقی‌مانده این مدل به‌عنوان مقادیر مدیریت سود تعهدی است.

$$\frac{TA_{i.t}}{A_{i.t-1}} = \alpha_0 + \alpha_1\left(\frac{1}{A_{i.t-1}}\right) + \alpha_2\left(\frac{\Delta REV_{i.t} - \Delta REC_{i.t}}{A_{i.t-1}}\right) + \alpha_3\left(\frac{PPE_{i.t}}{A_{i.t-1}}\right) + \varepsilon_{i.t}$$ مدل ۵.

همچنین برای اندازه‌گیری مدیریت سود واقعی، از مدل ریچودهاری[۳۴] (۲۰۰۶) استفاده شده است.

مؤلفه‌های مدیریت سود در مدل ریچودهاری (۲۰۰۶) عبارت‌اند از:

$ABNPROD_{it}$: هزینه‌های اختیاری غیرعادی شرکت i در سال t؛ $ABNDISEXP_{it}$: بهای تولید غیرعادی شرکت i در سال t؛ $ABNCFO_{it}$: جریان‌های نقدی عملیاتی غیرعادی شرکت i در سال t. این مقادیر به ترتیب برابر است با مقادیر باقیمانده مدل‌های زیر:

$$\frac{DISEXP_{i,t}}{A_{i,t-1}} = \beta_0 + \beta_1\left(\frac{1}{A_{i.t-1}}\right) + \beta_2\frac{Sales_{i,t-1}}{A_{i,t-1}} + \varepsilon_{it}$$ مدل۶.

$$\frac{PROD_{i,t}}{A_{i,t-1}} = \beta_0 + \beta_1\left(\frac{1}{A_{i.t-1}}\right) + \beta_2\left(\frac{Sales_{i,t}}{A_{i,t-1}}\right) + \beta_3\left(\frac{\Delta Sales_{i,t}}{A_{i,t-1}}\right) + \beta_4\left(\frac{\Delta Sales_{i,t-1}}{A_{i,t-1}}\right) + \varepsilon_{it}$$ مدل۷.

$$\frac{CFO_{i,t}}{A_{i,t-1}} = \beta_0 + \beta_1\left(\frac{1}{A_{i.t-1}}\right) + \beta_2\left(\frac{Sales_{i,t}}{A_{i,t-1}}\right) + \beta_3\left(\frac{\Delta Sales_{i,t}}{A_{i,t-1}}\right) + \varepsilon_{it}$$ مدل۸.

در نهایت جهت یافتن مقدار نهایی از فرمول زیر استفاده شده است (کوهن و همکاران[۳۵]، ۲۰۰۸)

$$RM_{i,t} = -ABNCFO_{i,t} + ABNPROD_{i,t} - ABNDISEXP_{i,t}$$ مدل ۹.

در پژوهش حاضر مقادیر مدیریت سود بر اساس گروه صنایع (به شرح نگاره۲) و با شیوه ترکیبی[۳۶] محاسبه شده است.

متغیر مستقل: شاخص عدم قطعیتِ جهانی (WUI). این متغیر برای ۱۴۳ کشور از جمله ایران ارائه می‌شود (روشن، ۱۳۹۹) که در پژوهش حاضر از مقادیر ارائه شده برای ایران، استفاده شده است. این متغیر، یک متغیر کمی است و مقدار آن همواره بین ۰ و ۱ است. هر چه عدد شاخص به ۱ نزدیک‌تر باشد به معنای عدم قطعیت بیشتر است (روشن، ۱۳۹۹). به پیروی از کرمی و همکاران (۱۴۰۱) از این متغیر به‌عنوان متغیر مستقل استفاده شده است. لازم به ذکر است ازآنجاکه این متغیر به شکل سه‌ماهه ارائه می‌شود، جهت سالانه کردن آن از میانگین سادهٔ مقادیر سه‌ماههٔ شاخص در پایان هر فصل استفاده شده است.

متغیر تعدیل‌کننده: مالکیت نهادی. در پژوهش حاضر به پیروی از لین و فو[۳۷] (۲۰۱۷)، تسوکنیدیس[۳۸] (۲۰۱۹)، سی‌ریگار و اوتما[۳۹] (۲۰۰۸) و شمس‌الدینی و همکاران (۱۳۹۸) از میزان درصد مالکیت سهام‌داران نهادی به‌عنوان مالکیت نهادی استفاده شده است. این متغیر برابر است با نسبت مالکیت سهام‌داران حقوقی به کل سهام‌داران. مقادیر آن همواره بین صفر تا ۱ است.

متغیرهای کنترلی: اندازه شرکت. شرکت‌های بزرگ‌تر به دلیل داشتن منابع و امکاناتِ بیشتر، توانایی بیشتری در اعمال مدیریت سود و پیچیده‌سازی آن دارند (گیتایگا و همکاران[۴۰]، ۲۰۲۲). همچنین، شرکت‌های بزرگ‌تر هزینه سیاسی بیشتری دارند و این امر قادر است بر مدیریت سود شرکت‌ها اثرگذار باشد (حسینی، ۱۳۹۹). اندازه شرکت برابر است با لگاریتم طبیعی کل

دارایی‌های شرکت (هولزر و همکاران، ۲۰۲۲؛ وحدانی و علی‌اکبری، ۱۳۹۸). به پیروی از هولزر و همکاران (۲۰۲۲) و کیم و آن (۲۰۲۱) این متغیر کنترل شده است. **سودآوری:** تحقیقات اثبات کرده است زمانی که مدیران، مبلغ سود را پایین‌تر یا بالاتر از حد موردنظر خود تشخیص دهند به ترتیب الگوهای بیشینه‌سازی سود و کمینه‌سازی سود را اتخاذ می‌کنند. این عمل در انگیزه‌های مختلفی ریشه دارد مثل: قراردادهای بدهی، پاداش، مالیات، افزایش ارزش (کالبوانا و همکاران[۴۱]، ۲۰۲۲) بر اساس کالبوانا و همکاران (۲۰۲۲) این متغیر کنترل شده است. این متغیر برابر است با سود قبل از مالیات تقسیم بر دارایی ابتدای سال (کالبوانا و همکاران، ۲۰۲۲). **بازده دارایی‌ها:** یکی از شاخص‌های اصلی برای سنجش عملکرد مدیریت شرکت است و نشان می‌دهد که مدیریت در استفاده از دارایی‌ها برای تولیدِ سود به چه میزان کارا بوده است (جوول و منکین[۴۲]، ۲۰۱۱) و برابر است با نسبت سود خالص به میانگین دارایی‌های شرکت (جوول و منکین، ۲۰۱۱). به پیروی از یانگ و همکاران[۴۳] (۲۰۱۹) کنترل شده است. **اهرم مالی ابتدای سال:** اهرم مالی با تأثیر بر اعتباردهندگان مالی و رفتارهای فرصت‌طلبانهٔ مدیران (ابراهیمی و همکاران، ۱۳۹۵) و اعمال نظارت بیشتر بر مدیران (مرفوع و حسن‌زاده دیوا، ۱۳۹۹) می‌تواند بر مدیریت سود اثرگذار باشد. اهرم مالی برابر است با نسبت کل بدهی‌ها بر کل دارایی‌های شرکت (کیم و آن، ۲۰۲۱؛ یانگ و همکاران، ۲۰۱۹؛ وحدانی و علی‌اکبری، ۱۳۹۸؛ فخاری و همکاران، ۱۳۹۴). به پیروی از کیم و آن (۲۰۲۱) و یانگ و همکاران (۲۰۱۹) این متغیر کنترل شده است. **کل اقلام تعهدی در ابتدای سال:** میزان کل اقلام تعهدی در ابتدای سال مالی شرکت می‌تواند امکانی برای ایجاد اقلام تعهدی اختیاری به وجود آورد (علی و ژانگ[۴۴]، ۲۰۱۵؛ حسینی، ۱۳۹۹). به پیروی از علی و ژانگ (۲۰۱۵) و حسینی (۱۳۹۹) این متغیر کنترل شده است. **میزان کاربری**[۴۵]: افزایش اتکای شرکت به نیروی انسانی و متخصص فشار بر مدیریت برای مدیریت سود، بیشتر می‌شود تا از هزینه‌های ازدست‌دادن نیروی متخصص جلوگیری کند (هاس و همکاران [۴۶]، ۲۰۱۸)؛ بر اساسِ تحقیق (هاس و همکاران ، ۲۰۱۸) و (هاگا و همکاران[۴۷]، ۲۰۲۲) این متغیر از نسبت تعداد کارکنان به اموال، ماشین‌آلات و تجهیزات (در پژوهش حاضر: خالص دارایی‌های ثابت مشهود) به دست می‌آید و می‌تواند بر مدیریت سود تأثیرگذار باشد. به پیروی از تحقیق (هاس و همکاران، ۲۰۱۸) و (هاگا و همکاران، ۲۰۲۲) این متغیر کنترل شده است. **نرخ مؤثر مالیات ابرازی:** یکی از انگیزه‌های مهم مدیریت سود، جهت کاهش مالیات است (حسینی، ۱۳۹۹). بر اساس فیلیپس[۴۸] (۲۰۰۳) و حسینی (۱۳۹۹) این متغیر تعدیل شده و در مدل کنترل شده است و از رابطه (۱)، به دست می‌آید.

رابطه ۱. $$ETR_{i,t} = \frac{\text{مالیات بر درآمد شرکت } i \text{ در سال } t}{\text{سود قبل از مالیات شرکت } i \text{ در سال } t}$$

فرصت رشد ابتدای سال: شرکت‌های با فرصت‌های رشد بالا انگیزه بیشتری برای مدیریت سود دارند تا از این طریق، تصویر مطلوب‌تری از عملکرد مالی خود ارائه دهند و سرمایه‌گذاران را جذب کرده و تأمین مالی راحتی انجام دهند (جتگاونکار و همکاران[۴۹]، ۲۰۲۳). این متغیر برابر است با نسبت ارزش بازار حقوق صاحبان (بر اساس آخرین قیمت معامله صورت‌گرفته شده سهام در بازار) بـه ارزش دفتـری حقوق صاحبان سهام (کیم و آن، ۲۰۲۱؛ فخاری و همکاران، ۱۳۹۴) به پیروی از هولزر و همکاران (۲۰۲۲) و کیم و آن (۲۰۲۱) این متغیر کنترل شده است. **زیان:** بر اساس تئوری‌های چشم‌انداز[۵۰] و حسابداری ذهنی[۵۱] شرکت‌ها جهت اجتناب از گزارشِ زیان و حفظ ذهنیت مثبت ذی‌نفعان، سود را مدیریت می‌کنند (برگستالر و دیچف[۵۲]، ۱۹۹۷). این متغیر به‌صورت مجازی است که برای سال‌های زیان‌ده مقدار۱ و در غیر آن صورت، مقدار صفر در نظر گرفته شده است (کیم و آن، ۲۰۲۱). به پیروی از کیم و آن (۲۰۲۱) این متغیر کنترل شده است. **مدیریت سود:** به پیروی از تحقیق کیم و آن (۲۰۲۱)، جهت کنترل رابطه مکملی بالقوه بین متغیرهای مدیریت سود تعهدی و واقعی زمانی که یکی از آنها به‌عنوان متغیر مستقل پژوهش باشد، دیگری به‌عنوان متغیر کنترلی در مدل منظور می‌شود. **اندازۀ حسابرس:** نوع حسابرس با افزایش کیفیت حسابرسی می‌تواند بر مدیریت سود اثرگذار باشد (فرانسیس و همکاران[۵۳]، ۱۹۹۹). این متغیر به‌صورت مجازی در نظر گرفته شده است (کیم و آن، ۲۰۲۱؛ مایرز و همکاران[۵۴]، ۲۰۰۳) مقدار آن برای مؤسسات بزرگ (سازمان حسابرسی) ۱ و مابقی صفر است (نمازی و همکاران، ۱۳۹۰). به پیروی از کیم و آن (۲۰۲۱) و مایرز و همکاران (۲۰۰۳) این متغیر کنترل شده است. **دورۀ تصدی حسابرس:** حضور طولانی‌مدت حسابرس در یک شرکت می‌تواند سبب ایجاد مراودات دوستانه با مدیر شود و امکان مدیریت سود را فراهم می‌آورد (کرمی و همکاران، ۱۳۹۰). بر اساس پژوهش مایرز و همکاران (۲۰۰۳) و نمازی و همکاران (۱۳۹۰) دورۀ تصدی کنترل شده است. **حجم معاملات (سالانه) ابتدای سال:** حجم بالا معامله سهام بیانگر میزان نقدشوندگی بالا سهام است. مدیر نقدشوندگی بالای سهام را به‌عنوان یک کانال اطلاع‌رسانی از قیمت سهام تلقی کرده و بر میزان مدیریت سود خود اثر می‌گذارد (بهارمقدم و همکاران، ۱۳۹۴) بر اساس پژوهش فانک[۵۵] (۲۰۱۲) این متغیر کنترل شده است. در پژوهش حاضر از لگاریتم طبیعی این متغیر استفاده شده است. لازم به ذکر است، ادبیات نشان داده است متغیرهای اهرم مالی (دتا و

همکاران[۵۶]، ۲۰۱۹؛ تران[۵۷]، ۲۰۲۱)، حجم معاملات (یانگ و روت، ۲۰۱۹؛ چمبریانی، ۱۴۰۲؛ فرخلو و حیدری، ۱۴۰۳) و فرصت رشد (یانگ و همکاران، ۲۰۱۹) با تأثیرپذیری از عدم قطعیت‌های محیطی می‌توانند در مدل‌های پژوهش نقش "میانجی" ایفا کنند. ازآنجاکه متغیرهای میانجی نباید به‌عنوان متغیرهای کنترلی انتخاب شوند (محمدرضایی، ۱۴۰۲). بر اساس محمدرضایی (۱۴۰۲) در این‌گونه موارد از متغیرها با یک سال وقفه (ابتدای سال) استفاده شده است.

۴. یافته‌های پژوهش

۴-۱. تحلیل آمار توصیفی

طبق نگاره۳، میانگین مدیریت سود تعهدی و واقعی انجام شده در طی ۱۸ سال (۱۳۸۴-۱۴۰۱) در جامعه هدف به ترتیب ۰/۱۲ و ۰/۲ بوده است. بزرگ‌تر بودن میانگین مدیریت سود واقعی بیانگر تمایل شرکت‌های بورسی ایران به مدیریت سود واقعی است. میانگین میزان مالکیت نهادی حدود ۷۰٪ است. این موضوع بیانگر سهم زیاد نهادهای سرمایه‌گذار در ساختار مالکیت شرکت‌ها در بازار سرمایه ایران است. میانگین اهرم مالی ابتدای سال (۰/۵۸) حاکی از این است که شرکت‌های جامعه، در ساختار سرمایه خود به انتشار بدهی نسبت به سهام توجه بیشتری دارند. میانگین دوره تصدی حسابرس (۴/۴۲) بیانگر این است که در شرکت‌های مورد بررسی به طور متوسط حسابرسان حدوداً به مدت ۴ - ۵ سال دوره تصدی داشتند. همچنین بیشترین دوره تصدی (۲۲ دوره) مربوط به سازمان حسابرسی است. ضریب چولگی میزان انحراف از یک جامعه نرمال است (طورانی، ۱۳۹۷). باتوجه‌به نوع چولگی (منفی (چپ) یا مثبت (راست)) می‌توان این‌گونه بیان داشت که متغیرهای "میزان مالکیت نهادی"، "اهرم مالی ابتدای سال" و "حجم معاملات ابتدای سال" که دارای چولگی منفی هستند، مقادیر بیشتری از داده‌های آن‌ها بیشتر از میانگین است. در واقع در این شرایط مد جامعه بیشتر از میانه و میانه نیز بیشتر از میانگین است (طورانی، ۱۳۹۷). در سایر متغیرها که دارای چولگی مثبت هستند، مقادیر بیشتری از داده‌های آنها کمتر از میانگین است و همچنین میانگین بیشتر از میانه و میانه نیز بیشتر از مد است (طورانی، ۱۳۹۷). ضریب کشیدگی میزان پراکندگی جامعه از میانگین را نسبت به توزیع نرمال نشان می‌دهد (طورانی، ۱۳۹۷). ضریب کشیدگی بزرگ‌تر از ۳ بیانگر کشیدگی بیشتر و کاهش پراکندگی داده‌ها در ناحیه نزدیک به میانگین نسبت به توزیع نرمال است (طورانی، ۱۳۹۷). تمامی متغیرهای پژوهش به‌جز متغیرهای "شاخص عدم قطعیتِ جهانی ایران"، " اهرم مالی ابتدای سال"، " حجم معاملات ابتدای

سال" و "نرخ مؤثر مالیاتی ابرازی" دارای ضریب کشیدگی بزرگ‌تر از ۳ هستند. این به آن معناست که اکثر متغیرهای پژوهش بیشتر حول محور میانگین جامعهٔ خود قرار دارند. بیشترین و کمترین ضریب کشیدگی به ترتیب مربوط است به متغیرهای " فرصت رشد ابتدای سال" و " شاخص عدم قطعیتِ جهانی ایران".

نگاره ۳: آمار توصیفی متغیرهای کمی

متغیرها	میانگین	میانه	بیشترین	کمترین	انحراف معیار	چولگی	کشیدگی	مشاهدات
مدیریت سود تعهدی	۰/۱۲	۰/۰۹	۰/۶۸	۰/۰	۰/۱۲	۲/۰۸	۸/۳۹	۲۱۹۶
مدیریت سود واقعی	۰/۲	۰/۱۴	۰/۹۱	۰/۰	۰/۱۹	۱/۶۷	۵/۸۴	۲۱۹۶
شاخص عدم قطعیتِ جهانی ایران	۰/۱۷	۰/۱۸	۰/۴۱	۰	۰/۱۳	۰/۱۸	۱/۷۵	۲۱۹۶
میزان مالکیت نهادی	۰/۶۹	۰/۷۸	۰/۹۸	۰	۰/۲۶	-۱/۱۵	۳/۲۹	۲۱۸۵
سودآوری	۰/۲۱	۰/۱۶	۱/۰۸	-۰/۲	۰/۲۳	۱/۲۸	۵/۰۲	۲۱۹۶
بازده دارایی‌ها	۰/۱۵	۰/۱۲	۰/۷	-۰/۲	۰/۱۶	۰/۹	۴/۰۹	۲۱۹۶
اندازه شرکت	۱۴/۱۱	۱۳/۹۲	۱۸/۹۹	۱۰/۹۲	۱/۶۵	۰/۵۷	۳/۱۶	۲۱۹۶
میزان کاربری	۰/۰۰۴	۰/۰۰۱	۰/۰۳	۰/۰	۰/۰۰۵	۲/۶۳	۱۱/۰۱	۲۱۹۶
اهرم مالی ابتدای سال	۰/۵۸	۰/۵۹	۱/۰۸	۰/۱۳	۰/۱۹	-۰/۱۳	۲/۷۲	۲۱۹۶
فرصت رشد ابتدای سال	۳/۸۶	۲/۳۷	۳۴/۹۱	-۲/۳۷	۵/۱۵	۳/۷۸	۲۰/۰۹	۲۱۹۰
کل اقلام تعهدی ابتدای سال	۰/۰۵	۰/۰۲	۰/۸۹	-۰/۳۳	۰/۱۹	۱/۵۲	۷/۳۲	۲۱۹۵
حجم معاملات ابتدای سال	۱۷/۱۴	۱۷/۱۴	۲۲/۶۱	۱۰/۳۷	۲/۶۵	-۰/۲۳	۲/۶۱	۲۱۹۰

متغیرها	میانگین	میانه	بیشترین	کمترین	انحراف معیار	چولگی	کشیدگی	مشاهدات
نرخ مؤثر مالیاتی ابرازی	۰/۱۱	۰/۱۱	۰/۳۷	۰	۰/۰۸	۰/۲	۲/۱۸	۲۱۹۶
دوره تصدی حسابرس	۴/۳۹	۳	۲۲	۱	۴/۱	۱/۸۹	۶/۶۴	۲۱۸۲

مطابق نگاره۴، از ۲۱۹۶ مورد (سال - شرکت) بررسی شده، حدود ۲۲٪ از موارد، حسابرس آنها "سازمان حسابرسی"، بوده است و حدود ۸٪ از موارد، شرکت‌ها زیان‌ده هستند.

نگاره۴: آمار توصیفی متغیرهای کیفی

متغیرها	اندازه حسابرس	زیان
درصد فراوانی	۲۱/۶۴	۸/۲۴
مشاهدات	۲۱۹۵	۲۱۹۶

۲-۴. آزمون فرضیه ها

پس از بررسی متغیرها و مدل‌ها از نظر مانایی (آزمون لوین، لین و چو)، همجمعی (کائو) (به دلیل وجود ریشه واحد در برخی متغیرها (بنی‌مهد و همکاران، ۱۳۹۷)) و هم‌خطی (VIF) که مورد تأیید قرار گرفته‌اند، نگاره۵ و نگاره۶، نتایج آزمون فرضیه‌ها را نشان می‌دهند. مطابق با نگاره ۵ ضریب متغیر شاخص عدم قطعیتِ جهانی به ترتیب بیانگر وجود اثر معنادار و مثبت عدم قطعیتِ جهانی بر مدیریت سود تعهدی و واقعی در سطح خطای ۵٪ است. به‌عبارت‌دیگر در سطح خطای ۵٪ (به‌احتمال ۹۵٪) به‌ازای هر واحد افزایشِ شاخص عدم قطعیتِ جهانی، مدیریت سود تعهدی و واقعی به ترتیب حدود ۵٪ و ۱۲٪ افزایش می‌یابد. همچنین ازآنجاکه عدم معناداری در متغیر ضربی به معنای عدم وجود نقش تعدیل‌کنندگی متغیر تعدیلگر است (محمدرضایی، ۱۴۰۲؛ حصارزاده، ۱۴۰۱) بنابراین بر اساس یافته‌های نگاره۶، در سطح خطای ۹۵٪، مالکیت نهادی در اثر عدم قطعیتِ جهانی بر مدیریت سود تعهدی اثر تعدیلگری ندارد. اما، معناداری متغیر ضربی (در یافته‌های مدل۴)، بیانگر وجود نقش تعدیلگری مالکیت نهادی بر اثر شاخص عدم قطعیتِ جهانی بر

مدیریت سود واقعی است و ازآنجاکه بین ضرایب متغیرها رابطه زیر (حصارزاده، ۱۴۰۱): |۰/۳۳۶|> | (۰/۳۲۹-) + ۰/۳۳۶| برقرار است؛ لذا می‌توان نتیجه گرفت که مالکیت نهادی سبب تضعیف تأثیر شاخص عدم قطعیتِ جهانی بر مدیریت سود واقعی می‌شود. همچنین معناداری متغیر مستقل (شاخص عدم قطعیتِ جهانی) بیانگر وجود اثر تعدیلگری از سطوح پایین مالکیت نهادی (علاوه بر سطوح بالا) است (حصارزاده، ۱۴۰۱)؛ بنابراین با افزایش میزان مالکیت نهادی (در تمامی سطوح)، تأثیر مثبتِ شاخص عدم قطعیتِ جهانی بر مدیریت سود واقعی، تضعیف می‌شود.

نگاره۵: نتایج برآورد مدل رگرسیونی برای آزمون فرضیه‌های اول و دوم پژوهش

مدل۱- متغیرها	ضرایب	آماره t	مدل۲- متغیرها	ضرایب	آماره t
عدد ثابت	۰/۱۰۷***	۲/۶۱	عدد ثابت	۰/۱۲۲*	۱/۷۹
شاخص عدم قطعیت جهانی	۰/۰۵۷***	۲/۸	شاخص عدم قطعیت جهانی	۰/۱۲۳***	۳/۰۵
مدیریت سود واقعی	۰/۰۸۲***	۲/۹۸	مدیریت سود تعهدی	۰/۲۰۷***	۳/۴۸
سودآوری	۰/۵۳۴***	۶/۲۴	سودآوری	۰/۳۱۵*	۱/۹۵
بازده دارایی‌ها	-۰/۵۴۳***	-۴/۸۷	بازده دارایی‌ها	۰/۰۱۵	۰/۰۷
اندازه شرکت	-۰/۰۰۳	-۱/۱۷	اندازه شرکت	-۰/۰۰۴	-۰/۹۲
زیان	۰/۰۵۳***	۴/۰۷	اهرم مالی ابتدای دوره	۰/۰۴۲	۱/۲
اهرم مالی ابتدای دوره	۰/۰۶۴***	۲/۹۶	اقلام تعهدی ابتدای دوره	-۰/۰۷۴***	-۲/۶۷
فرصت رشد ابتدای دوره	-۰/۰۰۰	-۰/۶۳	میزان کاربری	۰/۴۲۳	۰/۴۷
نرخ مؤثر مالیاتی	-۰/۲***	-۴/۴	دوره تصدی حسابرس	۰/۰۰۱	۰/۷۷
دوره تصدی حسابرس	-۰/۰۰۰	-۰/۳۸	متغیر مجازی در سطح صنعت	کنترل شد	
متغیر مجازی در	کنترل شد				

مدل۱- متغیرها	ضرایب	آماره t	مدل۲- متغیرها	ضرایب	آماره t
سطح صنعت					
ضریب تعیین	۰/۱۸۹		ضریب تعیین	۰/۲۳۴۹	
آماره F	۱۱/۹۵		آماره F	۱۰/۷۸	
تعداد مشاهدات	۲۱۷۶		تعداد مشاهدات	۲۱۸۲	

نگاره۶: نتایج برآورد مدل رگرسیونی برای آزمون فرضیه‌های سوم و چهارم پژوهش

مدل۳- متغیرها	ضرایب	آماره t	مدل۴- متغیرها	ضرایب	آماره t
عدد ثابت	۰/۱۷۶***	۴/۴۳	عدد ثابت	۰/۰۰۷	۰/۲
شاخص عدم قطعیت جهانی	-۰/۰۵۳	-۱/۰۵	شاخص عدم قطعیت جهانی	۰/۳۳۶***	۳/۳۱
مالکیت نهادی	-۰/۰۲۱	-۱/۱۴	مالکیت نهادی	۰/۰۸۶***	۲/۹۱
شاخص عدم قطعیت جهانی* مالکیت نهادی	۰/۱۳۵*	۱/۹۲	شاخص عدم قطعیت جهانی* مالکیت نهادی	-۰/۳۲۹**	-۲/۳۹
مدیریت سود واقعی	۰/۰۹۴***	۳/۳۸	مدیریت سود تعهدی	۰/۲۰۸***	۳/۶۳
سودآوری	۰/۶***	۷/۰۷	سودآوری	۰/۳۱۵***	۷/۰۸
بازده دارایی‌ها	-۰/۷۱۲***	-۶/۵۸	اهرم مالی ابتدای دوره	۰/۰۳۲	۰/۹
اندازه شرکت	-۰/۰۰۳	-۱/۲۱	اقلام تعهدی ابتدای دوره	-۰/۰۸۱***	-۲/۹۲
فرصت رشد ابتدای دوره	۰/۰۰۰	۰/۰۹	میزان کاربری	۱/۰۷۵	۱/۳
حجم معاملات ابتدای دوره	۰/۰۰۰	۰/۲۹	اندازه حسابرس	-۰/۰۲۲	-۱/۳۵
نرخ مؤثر مالیاتی	-۰/۲۶۶***	-۶/۲	دوره تصدی	۰/۰۰۲	۱/۳۲

مدل۳- متغیرها	ضرایب	آماره t	مدل۴- متغیرها	ضرایب	آماره t
			حسابرس		
متغیر مجازی در سطح صنعت	کنترل شد		متغیر مجازی در سطح صنعت	کنترل شد	
ضریب تعیین	۰/۱۷۳۸		ضریب تعیین	۰/۲۳۸۸	
آماره F	۷/۸۸		آماره F	۹/۸۴	
تعداد مشاهدات	۲۱۷۹		تعداد مشاهدات	۲۱۷۸	

***معناداری در سطح اطمینان ۹۹ درصد، ** معناداری در سطح اطمینان ۹۵ درصد،
* معناداری در سطح اطمینان ۹۰ درصد

۴-۳. آزمون‌های تکمیلی

۴-۳-۱. بررسی آمار توصیفی

به‌موازات نتایج آمار استنباطی و تقویت یافته‌های پژوهش، همان‌طور که نتایج نگاره۷ نشان داده است، باتوجه‌به معناداری آزمون مقایسه میانگین دو نمونه‌ای غیر زوجی، در سطوح پایین شاخص عدم قطعیتِ جهانی (۳۰٪ اول) نسبت به سطوح بالای آن (۳۰٪ آخر) میانگین مدیریت سود تعهدی و واقعی افزایش می‌یابد. بر همین اساس، یافته‌های آمار توصیفی نیز منطبق با یافته‌های آمار استنباطی است.

نگاره۷: بررسی فرضیه های۱ و۲ بر اساس آمار توصیفی

متغیرها	سطوح بالای شاخص عدم قطعیتِ جهانی (۳۰٪ آخر)	سطوح پایین شاخص عدم قطعیتِ جهانی (۳۰٪ اول)	اختلاف	آزمون مقایسه میانگین دو نمونه‌ای
درصد میانگین مدیریت سود تعهدی	٪۱۵/۹۱	٪۱۰/۹۷	+۴/۹۴	۰/۰۰۰۰
درصد میانگین مدیریت سود واقعی	٪۲۴/۸۶	٪۱۷/۷۱	+۷/۱۵	۰/۰۰۰۰

۲-۳-۴. اثر الگوی اثرات تصادفی:

باتوجه‌به نوع متغیر مستقل پژوهش (دارای نوسان پایین) استفاده از رویکرد اثرات تصادفی نیز مناسب است (محمدرضایی، ۱۴۰۲). در همین راستا، از الگوی اثرات تصادفی جهت آزمون مجدد مدل‌های پژوهش بهره گرفته شده است. طبق نتایج نگاره ۸ تشابه فراوان این دو رویکرد (اثرات ثابت (درسطح صنعت) و اثرات تصادفی)، بیانگر این است که یافته‌های پژوهش، تصادفی نبوده و وابسته به نوع الگو برآورد نمی‌باشد. همچنین، بررسی متغیرهای کنترلی نیز نشان داده است که این دو رویکرد از نظر مقدار متغیر، نزدیک به هم و از نظر علامت و سطح معناداری نیز مشابه یکدیگرند. تنها در برخی موارد با رویکرد اثرات ثابت در سطح صنعت (مدل های اصلی پژوهش) تفاوت داشته که عبارت است از: مدل۱: عرض از مبدا/ کاهش معناداری به پایین ۹۰٪ (فاقد معناداری) - مدل۲: عرض از مبدا/ کاهش معناداری به پایین ۹۰٪ (فاقد معناداری)، متغیر بازدهٔ دارایی‌ها/ تغییر علامت از مثبت به منفی، متغیر سودآوری/ افزایش معناداری به بالای ۹۹٪ - مدل۳: متغیر فرصت رشد ابتدای سال/ تغییر علامت از مثبت به منفی – مدل۴: متغیر مالکیت نهادی/ کاهش معناداری به پایین ۹۰٪ (فاقد معناداری).

نگاره۸: مقایسه نتایج؛ رویکرد کنترل اثرات ثابت در سطح صنعت و رویکرد اثرات تصادفی

شماره مدل	نام متغیر	ضریب (به درصد)		علامت (جهت)		سطح معناداری	
		اثرات ثابت	اثرات تصادفی	اثرات ثابت	اثرات تصادفی	اثرات ثابت	اثرات تصادفی
۱	عدم قطعیتِ جهانی	۵/۷	۵/۴	+	+	٪۹۹	٪۹۵
۲	عدم قطعیتِ جهانی	۱۲/۳	۱۰/۲	+	+	٪۹۹	٪۹۹
۳	عدم قطعیتِ جهانی* مالکیت نهادی	۱۳/۵	۱۲/۵	+	+	٪۹۰	٪۹۰
۴	عدم قطعیتِ جهانی* مالکیت نهادی	۳۲/۹	۲۵/۹	-	-	٪۹۵	٪۹۰

۵. بحث و نتیجه‌گیری

۵-۱. نتیجه‌گیری

در اقتصادهای نوظهور که دائماً در معرض عدم قطعیت‌های محیطی قرار می‌گیرند، تدوین استراتژی مناسب امر حیاتی است. همچنین نقش مالکان نهادی به‌عنوان رکنی از حاکمیت شرکتی، نقش مهمی را ایفا می‌کند. به همین منظور، پژوهش حاضر درصدد بود تا به بررسی تأثیر شاخص عدم قطعیتِ جهانی بر مدیریت سود (تعهدی و واقعی) با نقش تعدیل‌کنندگی مالکیت نهادی بپردازد. پژوهش حاضر دارای چهار فرضیه است. فرضیه های شمارهٔ ۱، ۲ و ۴ تأیید شده است (رد نشده است). اما فرضیه شمارهٔ ۳ پژوهش رد شده است. همان‌طور که یافته‌های پژوهش در نگاره ۳، نشان داده است، به‌طورکلی، مدیران شرکت‌های ایرانی از مدیریت سود واقعی نسبت به مدیریت سود تعهدی، استفاده بیشتری می‌کنند همچنین همان‌طور که یافته‌های پژوهش در نگاره ۵، نشان داده است، شاخص عدم قطعیتِ جهانی که حاوی عدم قطعیت‌های محیطی و به طور خاص سیاسی و اقتصادی است (آهیر و همکاران، ۲۰۲۲) بر مدیریت سود مبتنی اقلام تعهدی و واقعی اثر مثبت دارد. همچنین، طبق یافته‌های نگاره ۷، مالکیت نهادی نیز بر اثرگذاری شاخص عدم قطعیتِ جهانی در مدیریت واقعی اثر منفی دارد. اما مالکیت نهادی بر اثرگذاری شاخص عدم قطعیتِ جهانی بر مدیریت سود تعهدی تأثیرگذار نبوده است. باتوجه‌به مبانی نظری پژوهش، می‌توان انگیزه‌های زیادی را برای اعمال مدیریت سود توسط مدیران ایرانی در شرایط عدم قطعیتِ جهانی، برشمرد. مطابق با تئوری‌ها این انگیزه‌ها می‌توانند از تلاش در جهت بهبود گزارشگری مالی (سالم‌دزفولی و همکاران، ۱۳۹۸) کاهش نوسانات سود (رئیس‌زاده و رمضانی، ۱۳۹۷؛ بنی‌مهد و همکاران، ۱۴۰۱) و کاهش شکاف انتظاراتی سهام‌داران و تحلیلگران و کتمان ضعف‌ها مالی و مدیریتی (سوربکتی و سودریاتی، ۲۰۲۱؛ سالم‌دزفولی و همکاران، ۱۳۹۸) و دریافت مشوق‌های مالی (سالم‌دزفولی و همکاران، ۱۳۹۸) و ثبات‌بخشی به قیمت اوراق سهام (استین و وانگ، ۲۰۱۶؛ یانگ و روت، ۲۰۱۹؛ بنی‌مهد و همکاران، ۱۴۰۱) نشأت بگیرد. علاوه بر این کاهش فشارهای قانونی و سیاسی بر مدیران (کیم و آن، ۲۰۲۱) نیز می‌تواند انگیزه دیگری برای اعمال مدیریت سود در شرکت‌های ایرانی باشد. همچنین ازآنجاکه سرمایه‌گذاران نهادی در شرایط عدم قطعیتِ جهانی، بنا به فرضیه نظارت کارآمد قادرند هزینه‌های نمایندگی ناشی از عدم قطعیتِ جهانی را کاهش دهند و با علامت‌دهی و کاهش عدم تقارن اطلاعاتی (فخاری و طاهری،۱۳۸۹؛ حساس‌یگانه و همکاران، ۱۳۸۷) اطلاعات صحیح را به سایر سهام‌داران انتقال دهند، سبب شدند تا انگیزه مدیران برای مدیریت ریسک از طریق

مدیریت سود (مبتنی بر اقلام واقعی) در شرکت‌های ایرانی سلب شود. اما این امر برای مدیریت سود تعهدی تائید نشده است. این موضوع می‌تواند به دلیل ماهیت مدیریت سود مبتنی بر اقلام تعهدی و واقعی باشد. ازآنجاکه مدیریت سود واقعی از طریق اقلام واقعی صورت می‌پذیرد، توسط ارکانی چون کمیتهٔ حسابرسی (فخاری و همکاران، ۱۳۹۴)، مالکان نهادی، کنترل و جلوگیری می‌شود. اما مدیریت سود از طریق اقلام تعهدی چون مبتنی بر دست‌کاری ارقام صورت‌های مالی است، توسط ارکانی چون بازرسان و حسابرسان، راحت‌تر کشف می‌شود (کیم و آن، ۲۰۲۱؛ فخاری و عدیلی، ۱۳۹۱).

نتایج این پژوهش، هم‌راستا با نتایج پژوهش‌های یانگ و روت (۲۰۱۹)، چاوهان و جیسوال (۲۰۲۰)، کوا و همکاران (۲۰۲۱)، جاین و همکاران (۲۰۲۱)، سوربکتی و سودریاتی (۲۰۲۱)، هولزر و همکاران (۲۰۲۲)، چاوهان و جیسوال (۲۰۲۳)، خدادادی و همکاران (۱۳۹۴)، رئیس‌زاده و رمضانی (۱۳۹۷)، سالم‌دزفولی و همکاران (۱۳۹۸)، اخگر و همکاران (۱۴۰۰)، بنی‌مهد و همکاران (۱۴۰۱) است. همچنین با نتایج پژوهش‌های کیم و یاشودا (۲۰۲۱) و کیم و آن (۲۰۲۱) در مغایرت است. لازم به ذکر است اگرچه کلیه پژوهش‌های مذکور از شاخص‌های دیگرعدم قطعیت غیر از WUI استفاده نموده اند، اما تطبیق ادبیات پیشین با مقاله حاضر از این نظر قابل توجیه است، ازآنجاکه WUI یک شاخص نسبتا جامع است دارای وجوه اشتراکی با اکثر شاخص های عدم قطعیت است. مثلا شاخص عدم قطعیت سیاست های اقتصادی EPU و WUI از انتخابات ریاست‌جمهوری در کشورها تحت تأثیر قرار می گیرند (کیم و آن، ۲۰۲۱؛ کرمی و همکاران، ۱۴۰۱). همچنین شاخص عدم قطعیت سیاسی PU و WUI هر دو از وقوع عوامل سیاسی در کشورها تأثیر می‌پذیرند (یانگ و روت؛ ۲۰۱۹، آهیر و همکاران، ۲۰۲۲). با این تفاوت WUI شاخصی است همه‌جانبه تر. چراکه علاوه بر متغیرهای کلان سیاسی و اقتصادی از سایر عوامل مانند بیماری های همه گیر مثل سارس و کرونا، جنگ، بلایای طبیعی، تغییرات آب و هوایی و تنش‌های تجاری و نظامی که تأثیر بسزایی در سازوکارهای اقتصادی کشورها داشته اند، تأثیر پذیرفته است (آهیر و همکاران، ۲۰۲۱).

۲-۵. پیشنهادها و محدودیت‌های پژوهش

یافته‌های این پژوهش می‌تواند برای گروه‌های مختلفی مفید و کاربرد عملی داشته باشد. به حسابرسان، تحلیلگران و سرمایه‌گذاران پیشنهاد می‌شود که همواره به شرایط محیطی تهیه

صورت‌های مالی از نظر میزان وجود عوامل عدم قطعیت‌زا و به طور خاص به شوک‌ها و تنش‌های سیاسی و اقتصادی مانند؛ انتخابات ریاست‌جمهوری، جنگ، بلایای طبیعی، همه‌گیری‌ها، تنش‌های نظامی و سیاسی منطقه‌ای و بین‌المللی توجه نمایند؛ چراکه طبق یافته‌ها این عوامل تأثیر مستقیمی بر مدیریت سود مدیران دارند. همچنین باتوجه‌به مقدار بالای مدیریت سود واقعی در شرکت‌های بورسی و فراوانی عوامل عدم قطعیت در محیط اقتصادی ایران به حسابرسان توصیه می‌شود در برنامه‌ریزی حسابرسی توجه بیشتری را اختصاص دهند. این عمل می‌تواند در قالب انجام آزمون‌های دقیق‌تر، افزایش نمونه‌برداری، ارتباط بیشتر با مدیران و بررسی بیشتر اسناد و مدارک صورت بپذیرد. در نهایت در انطباق با یافته‌های پژوهش به سیاست‌گذاران بازار سرمایه پیشنهاد می‌شود باتوجه‌به فراوانی عوامل عدم قطعیت در محیط اقتصادی ایران به نقش کلیدی سهام‌داران نهادی در کنترل مدیران توجه بیشتری نمایند و همچنین به محققان توصیه می‌شود تا به مطالعات تکمیلی در خصوص بررسی نقش سهام‌داران نهادی در کنترل مدیریت سود تعهدی بپردازند. این مطالعات می‌تواند با افزایش دوره زمانی و حجم جامعه آماری، تفکیک بر اساس نوع صنعت، تغییر روش‌های آماری مانند مدل‌های خطی ترکیبی، مدل‌های معادلات ساختاری و تحلیل مسیر صورت بپذیرد. مهم‌ترین محدودیت‌های پژوهش حاضر می‌تواند نحوه انتخاب شرکت‌های مورد بررسی باشد. ازآنجائی‌که شرکت‌های منتخب بر اساس اعمال برخی فیلترها گزینش شده‌اند (نگاره ۱)؛ بنابراین نتایج پژوهش حاضر تنها برای شرکت‌هایی با شرایط مذکور قابلیت تعمیم خواهد داشت و باید جانب احتیاط به عمل آید. همچنین محدودیت دیگر عدم تطابق کامل سال‌های میلادی و شمسی در به‌کارگیری شاخص WUI است. البته ازآنجاکه بررسی‌های انجام شده نشان است که میانگین داده‌های عدم قطعیت بر اساس تقویم‌های شمسی و میلادی اختلاف جزئی (۰.۱٪) با هم دارند. این اختلاف جزئی نشان می‌دهد که تفاوت‌ها در داده‌ها به‌قدری کم هستند که تأثیر قابل‌توجهی بر نتایج نخواهند داشت؛ بنابراین، این اختلاف جزئی نمی‌تواند سبب محدودیت جدی در تعمیم‌دهی نتایج پژوهش شده باشد. از دیگر محدودیت‌های این پژوهش می‌توان به عدم دسترسی به مبالغ دقیق "مالیات قطعی" اشاره کرد. چراکه مشخص‌شدن مبالغ قطعی مالیات شرکت‌ها ممکن است حتی بیش از یک یا دو سال مالی به طول بینجامد و ممکن بود اثر متفاوتی بر مدیریت سود داشته باشد، به همین منظور برای محاسبه متغیر کنترلی "نرخ مؤثر مالیاتی" از مبالغ "مالیات ابرازی" استفاده شده است که می‌تواند در پژوهش‌های آتی مورد پژوهش قرار گیرد.

یادداشت‌ها

1. Ahir et al.
2. Yung and Root
3. Cui et al.
4. Agency theory
5. Signaling theory
6. Information asymmetry theories
7. Behavioral theories
8. Political cost
9. Kim & An
10. Kim & Yasuda
11. Chauhan & Jaiswall
12. Surbakti & Sudaryati
13. Jain et al.
14. Holzer et al.
15. Stein & Wang
16. World Uncertainty Index (WUI)
17. Liu & Gao
18. https://www.policyuncertainty.com
19. Hites Ahir
20. Nicholas Bloom
21. Davide Furceri
22. Economist Intelligence Unit (EIU)
23. Uncertainty, Uncertain, Uncertainties
24. Healy & Wahlen
25. Economic Policy Uncertainty (EPU)
26. Policy Uncertainty (PU)
27. Financial Uncertainty (FU)
28. Goncalves et al.
29. Lemma et al.
30. Unbalanced Panel
31. Petersen
32. Whited
33. Dechow et al.
34. Roychowdhury
35. Cohen at el.
36. Panel
37. Lin & Fu
38. Tsouknidis
39. Siregar & Utama
40. Githaiga et al.
41. Kalbuana et al.
42. Jewell & Mankin
43. Yang et al.
44. Ali & Zhang
45. Labor intensity
46. Hass et al.
47. Haga et al.
48. Phillips et al.
49. Jategaonkar et al.
50. Prospect Theory
51. Mental Accounting Theory
52. Burgstahler & Dichev
53. Francis et al.
54. Myers et al.
55. Fang
56. Datta et al.
57. Tran

منابع

الف. فارسی

ابراهیمی، سیدکاظم؛ بهرامی‌نسب، علی و احمدی‌مقدم، منصور. (۱۳۹۵). رابطه بین تصمیمات تأمین مالی با انواع مدیریت سود. *پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی*، ۸(۳۰)، ۱۰۲-۸۳. https://sanad.iau.ir/journal/faar/Article/525410?jid=525410

اخگر، محمدامید؛ سجادی، زانیار و حاجی میرزائی، مائده. (۱۴۰۰). ارتباط نااطمینانی سیاست‌های

اقتصادی با مدیریت سود با تأکید بر نقش چرخه عمر شرکت‌ها. *توسعه و سرمایه*، *۶*(۲)، ۹۱-۷۱. https://jdc.uk.ac.ir/?_action=article&au=37346&_au.

افلاطونی، عباس؛ خطیری، محمد و ایوانی، فرزاد. (۱۴۰۲). تأثیر همه‌گیری کووید ۱۹ بر سرعت تعدیل ساختار سرمایه. *چشم‌انداز مدیریت مالی*، *۱۳* (۴۴)، ۱۴۹-۱۲۷.

. https://doi.org/10.48308/jfmp.2024.104508

ایمانی برندق، محمد و هاشمی، طاهر. (۱۳۹۷). بررسی تأثیر عوامل سیاسی بر مدیریت سود. *دانش حسابرسی*، *۱۸* (*۷۱*)، ۷۷-۹۰. http://danesh.dmk.ir/article-1-1874-fa.html.

بنی‌مهد، بهمن؛ رویایی، رمضانعلی و مشتاق‌کهنمویی، مسعود. (۱۴۰۱). عدم قطعیت اقتصادی و مدیریت سود: شواهدی از شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. *تحقیقات حسابداری و حسابرسی*، *۱۴* (۵۴)، ۲۰-۵.

https://www.iaaaar.com/article_156641.html.

بنی‌مهد، بهمن و عربی، مهدی و حسن‌پور، شیوا. (۱۳۹۷). پژوهش‌های تجربی و روش شناسی در حسابداری. تهران: ترمه.

بهارمقدم، مهدی؛ حسینی‌نسب، حجت و رئیسی، هادی. (۱۳۹۴). اثر نقدشوندگی بر آگاهی‌بخشی قیمت سهام و مدیریت سود بر مبنای اقلام تعهدی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. *نشریه پژوهش‌های حسابداری مالی*، *۷* (۴)، ۵۶-۳۹.

https://far.ui.ac.ir/article_20608.html.

تهرانی، رضا و رهنما فلاورجانی، روح اله. (۱۳۸۹). تجزیه و تحلیل صورت‌های مالی. تهران: نگاه دانش.

چمبریانی، شیما (۱۴۰۲). *مطالعه و مروری بر عدم قطعیت سیاست اقتصادی و ریسک سقوط قیمت سهام، هجدهمین کنفرانس بین‌المللی مدیریت، اقتصاد و توسعه.*

https://civilica.com/doc/1768703.

حساس‌یگانه، یحیی؛ مرادی، محمد و اسکندر، هدی. (۱۳۸۷). بررسی رابطه بین سرمایه‌گذاران نهادی و ارزش شرکت. *بررسی‌های حسابداری و حسابرسی*، *۱۵* (۵۲)، ۱۲۲-۱۰۷. https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.26458020.1387.15.3.7.9.

حسینی، سید عباس. (۱۳۹۹). *تأثیر عدم اطمینان سهامداران نسبت به عملکرد شرکت بر مدیریت سود در شرکت‌های پذیرفته شده بورس اوراق بهادار تهران: با تأکید بر نقش تعدیل‌کنندگی*

دوره تصدی مدیرعامل و مالکیت نهادی. پایان نامه کارشناسی ارشد حسابداری، دانشکده علوم اقتصادی و اداری، دانشگاه مازندران.

حصارزاده، رضا. (۱۴۰۱). *اصول نگارش مبانی نظری و آزمون فرضیه های دارای متغیر تعدیلگر*. مشهد: دانشگاه فردوسی مشهد.

خدادادی، ولی؛ عربی، مهدی و آل بوعلی، صادق. (۱۳۹۴). اثر تعدیل‌کننده عدم اطمینان محیطی بر رابطه بین مدیریت سود و عدم تقارن اطلاعاتی. *پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی*، *۷*(۲۶)، ۵۱-۶۶. https://sanad.iau.ir/Journal/faar/Article/1073692/FullText.

رضایی‌پیته‌نوئی، یاسر؛ صفری گرایلی، مهدی و نوروزی، محمد. (۱۳۹۷). *بررسی موارد خاص در حسابداری*. تهران: انتشارات ترمه.

روشن، احمدرضا. (۱۳۹۹). تحلیلی بر شاخص عدم قطعیت جهانی. *نشریه تحلیل مالی*، ۴(۱)، ۳۹-۲۰. https://ijfa.ir/?p=6840.

رئیس‌زاده، سیدمحمدرضا و رمضانی، جواد. (۱۳۹۷). عدم اطمینان محیطی, مدیریت سود و بازده سهام (نقش تعدیل‌کننده توانایی مدیران). *دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت*، *۷*(۲۶)، ۱۲۱-۱۳۲. https://www.jmaak.ir/article_12516.html.

سالم‌دزفولی، بابک؛ صالحی، اله‌کرم؛ نصیری، سعید و جرجرزاده، علیرضا. (۱۳۹۸). بررسی تأثیر عدم اطمینان اقتصادی بر مدیریت سود مبتنی بر اقلام تعهدی و مدیریت سود واقعی. *دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت*، *۸*(۳۰)، ۱۱۵-۹۵.

https://www.jmaak.ir/article_14299.html.

شمس‌الدینی، کاظم؛ دانشی، وحید، فولادی و سوادکوهی، فاطمه. (۱۳۹۸). بررسی تأثیر مالکیت نهادی بر رابطه بین سررسید بدهی های کوتاه‌مدت با ریسک سقوط آتی قیمت سهام. *پیشرفت های حسابداری*، ۱۱(*۱*)، ۲۲۸-۲۰۱.

https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.20089988.1398.11.1.7.7.

طورانی، محسن. (۱۳۹۷). *آمار و احتمال ویژه داوطلبان آزمون کارشناسی‌ارشد رشته های اقتصاد، مدیریت، حسابداری، برنامه ریزی شهری و منطقه‌ای*. تهران: نگاه دانش.

فخاری، حسین و طاهری، عصمت‌السادات. (۱۳۸۹). بررسی رابطه سرمایه‌گذاران نهادی و نوسان‌پذیری بازده سهام شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. *پژوهش‌های حسابداری مالی*، ۲(۴)، ۱۷۲-۱۵۹.

https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.23223405.1389.2.4.9.7.

فخاری، حسین و عدیلی، مجتبی. (۱۳۹۱). بررسی رابطه بین جریان‌های نقدی آزاد و مدیریت سود از طریق فعالیت‌های واقعی در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران. *بررسی‌های حسابداری و حسابرسی*، *۱۹*(۴)، ۶۳-۷۸.
.https://doi.org/10.22059/acctgrev.2020.73222

فخاری، حسین؛ محمدی، جواد و حسن نتاج‌کردی، محسن. (۱۳۹۴). بررسی اثر ویژگی‌های کمیته حسابرسی بر مدیریت سود از طریق اقلام واقعی. *مطالعات تجربی حسابداری مالی*، *۱۲*(۴۶)، ۱۳۰-۱۵۴. https://doi.org/10.22054/qjma.2015.1679.

فرخلو، علیرضا و حیدری، مهدی. (۱۴۰۳). بررسی رابطه بین عدم قطعیت سیاست اقتصادی و نقدشوندگی سهام با تأکید بر کیفیت افشای اطلاعات در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. *رویکردهای پژوهشی نوین در مدیریت و حسابداری*. *۸*(۲۸). ۲۴۱۰-۲۳۹۸. https://majournal.ir/index.php/ma/article/view/2658.

کردستانی، غلامرضا. (۱۳۸۱). مدیریت سود. *بورس*، ۳۳، ۶۵-۵۷.
https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/859331

کرمی، غلامرضا؛ بذرافشان، آمنه و محمدی، امیر. (۱۳۹۰). بررسی رابطه بین دوره تصدی حسابرس و مدیریت سود. *دانش حسابداری*، *۲*(۴)، ۸۲-۶۵.
.https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.20088914.1390.2.4.4.1

کرمی، غلامرضا؛ بیک‌بشرویه، سلمان؛ نظری، سعیده و سماوات، میلاد. (۱۴۰۱). رابطه عدم قطعیت با نگهداشت وجه نقد و موجودی کالا. *پیشرفت‌های حسابداری*، *۱۴*(۲)، ۲۵۲-۲۲۱. https://doi.org/10.22099/jaa.2023.46531.2297.

محمدرضایی، فخرالدین. (۱۴۰۲). *روش پژوهش در حسابداری: رویکردی جامع*. تهران: نگاه دانش.

مرفوع، محمد و حسن‌زاده دیوا، سیدمصطفی. (۱۳۹۹). مدیریت سود؛ رفتارهای فرصت‌طلبانه، مکانیزم نظارتی و درماندگی مالی. *پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی*، *۱۲*(۴۸)، ۷۰-۴۳. https://sanad.iau.ir/journal/faar/Article/680055?jid=680055

مرکز پژوهش، توسعه و مطالعات اسلامی، گروه آمار و تحلیل ریسک. (۱۴۰۱). *گزارش وضعیت بازار سرمایه*. تهران: سازمان بورس و اوراق بهادار.

مهرانی، ساسان و کرمی، غلامرضا و سید حسینی، سید مصطفی و جهرمی، مهتاب. (۱۳۹۲). *تئوری حسابداری (جلد ۲)*. تهران: نگاه دانش.

میر، میلاد. (۱۳۹۹). مصادیق و چشم‌انداز بحران‌های اقتصاد ایران. *ماهنامه علمی امنیت اقتصادی*،

۸(۱۲)، ۲۷-۴۰. https://es.tesrc.ac.ir/article_242782.html.

نمازی، محمد؛ بایزیدی، انور و جبارزاده کنگرلویی، سعید. (۱۳۹۰). بررسی رابطه بین کیفیت حسابرسی و مدیریت سود شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. *تحقیقات حسابداری و حسابرسی*، ۳ (۹)، ۲۱-۴.

https://www.iaaaar.com/article_104758.html.

نیکومرام، هاشم؛ نوروش، ایرج و مهرآذین، علیرضا. (۱۳۸۸). ارزیابی مدل‌های مبتنی بر اقلام تعهدی برای کشف مدیریت سود. *آینده‌پژوهی مدیریت*، ۲۰(۸۲)، ۲۰-۱.

https://sanad.iau.ir/fa/Article/786222?FullText=FullText.

وحدانی، محمد و علی‌اکبری، الهام. (۱۳۹۸). بررسی تاثیردانش مالی اعضای هیئت‌مدیره بر مدیریت واقعی سود. *پژوهش‌های تجربی حسابداری*، ۹(۳۳)، ۱۹۷-۱۷۱.

https://doi.org/10.22051/jera.2018.19247.1951.

ب. انگلیسی

Aflatoni, A., Khateiry, M., & Ivani, F. (2023). The impact of the COVID-19 pandemic on the speed of capital structure adjustment. *Journal of Financial Management Perspectives*, *13*(44), 127-149. https://doi.org/10.48308/jfmp.2024.104508. (In Persian)

Ahir, H., Bloom, N., & Furceri, D. (2022). The world uncertainty index (No. w29763). *National Bureau of Economic Research*. http://www.nber.org/papers/w29763.

Ahir, H., Bloom, N., & Furceri, D. (2018). The world uncertainty index (October 29, 2018). *Available at SSRN 3275033*. http://doi.org/10.2139/ssrn.3275033.

Akhgar, M., Sajadi, Z., & Hajimirzaei, M. (2021). The relationship between economic policy uncertainty and earnings management with emphasis on the role of corporate life cycles. *Development & Capital*, *6*(2), 71-91. .https://jdc.uk.ac.ir/?_action=article&au=37346&_au. (In Persian)

Ali, A., & Zhang, W. (2015). CEO tenure and earnings management. *Journal of Accounting & Economics*, *59*(1), 60-79. https://doi.org/10.1016/j.jacceco.2014.11.004.

Baharmoghadam, M., Hosseini-Nasab, H., & Raeisi, H. (2015). The effect of liquidity on stock price informativeness and accrual-based earnings management in companies listed on the Tehran Stock Exchange. *Journal of*

Financial Accounting Research, *7*(4), 39-56. https://far.ui.ac.ir/article_20608.html. (In Persian)

Banimahd, B., Arabi, M., & Hassanpour, S. (2018). *Empirical research and methodology in accounting*. Tehran: Termeh. (In Persian)

Banimahd, B., Royaei, R., & Moshtagh Kahnamoi, M. (2022). Economic uncertainty and earnings management: Evidence from companies listed on the Tehran Stock Exchange. *Accounting & Auditing Research*, *14*(54), 5-20. https://www.iaaaar.com/article_156641.html. (In Persian)

Burgstahler, D., & Dichev, I. (1997). Earnings management to avoid earnings decreases and losses. *Journal of Accounting & Economics*, *24*(1), 99-126. https://doi.org/10.1016/S0165-4101(97)00017-7.

Chamberiani, S. (2023). *A study and review of economic policy uncertainty and stock price crash risk. 18th International Conference on Management, Economics, and Development.* https://civilica.com/doc/1768703. (In Persian)

Chauhan, Y., & Jaiswall, M. (2023). Economic policy uncertainty and incentive to smooth earnings. *International Review of Economics & Finance*, *85*, 93-106. https://doi.org/10.1016/j.iref.2023.01.014.

Chauhan, Y., & Jaiswall, M. (2020). Economic policy uncertainty and incentive to smooth earnings: evidence from India. *Working Paper (Stern School of Business, New York University).* https://www.stern.nyu.edu/sites/default/files/assets/documents/ChauhanJaiswall%20-EPU%20%26%20Incentive%20to%20Smooth%20Earnings.pdf.

Cohen, D. A., Dey, A., & Lys, T. Z. (2008). Real and accrual-based earnings management in the pre-and post-Sarbanes-Oxley periods. *The Accounting Review*, *83*(3), 757-787. https://doi.org/10.2308/accr.2008.83.3.757.

Cui, X., Yao, S., Fang, Z., & Wang, H. (2021). Economic policy uncertainty exposure and earnings management: Evidence from China. *Accounting & Finance*, *61*(3), 3937-3976. https://doi.org/10.1111/acfi.12722.

Datta, S., Doan, T., & Iskandar-Datta, M. (2019). Policy uncertainty and the maturity structure of corporate debt. *Journal of Financial Stability*, *44*, 100694. https://doi.org/10.1016/j.jfs.2019.100694.

Dechow, P. M., Sloan, R. G., & Sweeney, A. P. (1995). Detecting earnings management. *The Accounting Review*, *70*(2), 193–225. http://www.jstor.org/stable/248303.

Ebrahimi, S. K., Behrami Nasab, A., & Ahmadi Moghaddam, M. (2016). The relationship between financing decisions and types of earnings management. *Journal of Financial Accounting & Auditing Research,* 8

(30), 83-102. https://sanad.iau.ir/journal/faar/Article/525410?jid=525410. (In Persian)

Fakhari, H., & Adali, M. (2012). Examining the relationship between free cash flows and earnings management through real activities in firms listed on the Tehran Stock Exchange. *Journal of Accounting & Auditing Investigations, 19* (4), 63-78. https://doi.org/10.22059/acctgrev.2020.73222. (In Persian)

Fakhari, H., Mohammadi, J., & Hasannataj Kordi, M. (2015). Investigating the effect of audit committee characteristics on real earnings management. *Empirical Studies in Financial Accounting*, *12*(46), 130-154. https://doi.org/10.22054/qjma.2015.1679. (In Persian)

Fakhari, H., & Taheri, E. (2010). Investigating the relationship between institutional investors and stock return volatility of companies listed on the Tehran Stock Exchange. *Financial Accounting Research*, *2*(4), 159-172. https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.23223405.1389.2.4.9.7. (In Persian)

Fang, J. (2012). *Stock liquidity, Price informativeness, and accruals-based earnings management*. Louisiana State University and Agricultural & Mechanical College.

Farokhloo, A., & Heidari, M. (2024). Investigating the relationship between economic policy uncertainty and stock liquidity with an emphasis on the quality of information disclosure in companies listed on the Tehran Stock Exchange. *Modern Research Approaches in Management & Accounting*, *8*(28), 2398-2410. https://majournal.ir/index.php/ma/article/view/2658. (In Persian)

Francis, J. R., Maydew, E. L., & Sparks, H. C. (1999). The role of big 6 auditors in the credible reporting of accruals. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, *18*(2), 17-34. https://doi.org/10.2308/aud.1999.18.2.17.

Githaiga, P. N., Muturi Kabete, P., & Caroline Bonareri, T. (2022). Board characteristics and earnings management. Does firm size matter? *Cogent Business & Management*, *9*(1), 2088573. https://doi.org/10.1080/23311975.2022.2088573.

Goncalves, T., Barros, V., & Serra, G. (2022). Political elections uncertainty and earnings management: Does firm size really matter? *Economics Letters*, *214*, 110438. https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0165176522000921.

Haga, J., Huhtamäki, F., & Sundvik, D. (2022). Employee effort and earnings management. *Global Finance Journal*, *53*, 100622. https://doi.org/10.1016/j.gfj.2021.100622.

Hass, L. H., Hribar, P., & Kalogirou, F. (2018). The disciplining effect of labor mobility on managerial myopia. *Available at SSRN 3089993*. https://doi.org/10.2139/ssrn.3089993.

Hassas Yeganeh, Y., Moradi, M., & Eskandar, H. (2008). Investigating the relationship between institutional investors and firm value. *Accounting & Auditing Reviews*, *15*(52), 107-122. https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.26458020.1387.15.3.7.9. (In Persian)

Healy, P. M., & Wahlen, J. M. (1999). A review of the earnings management literature and its implications for standard setting. *Accounting Horizons*, *13*(4), 365-383. https://doi.org/10.2308/acch.1999.13.4.365.

Hesarzadeh, R. (2022). *Principles of writing theoretical foundations and testing hypotheses with moderating variables*. Mashhad: Ferdowsi University of Mashhad. (In Persian)

Holzer, M., Loy, T. R., & Zimmermann, J. (2022). Policy uncertainty, earnings management and the role of political connections. *SSRN Electronic Journal*. https://doi.org/10.2139/ssrn.4052786

Hosseini, S. A. (2020). *The effect of shareholders' uncertainty regarding the company's performance on earnings management in companies listed on the Tehran Stock Exchange: Emphasizing the moderating role of CEO tenure and institutional ownership* [Master's thesis, Mazandaran University, Faculty of Economic and Administrative Sciences]. (In Persian)

Imani Barandagh, M. & Hashemi, T. (2018). Investigating the effect of political factors on earnings management. *Auditing Knowledge, 18*(71), 77-90. .http://danesh.dmk.ir/article-1-1874-fa.html .(In Persian)

Jain, A., Jackson, D., & Sakaki, H. (2021). Political, economic, financial uncertainty, and real earnings management. *Journal of Corporate Accounting & Finance*, *32*(2), 52-66. https://doi.org/10.1002/jcaf.22485.

Jategaonkar, S. P., Lovata, L. M., & Song, X. (2023). Growth opportunities and earnings management by cross-listed and US firms. *Journal of Economics & Finance*, *47*(1), 157-183. https://doi.org/10.1007/s12197-022-09599-3.

Jewell, J. J., & Mankin, J. A. (2011). What is your ROA? An investigation of the many formulas for calculating return on assets. *Academy of Educational Leadership Journal*, *15*, 79-91. https://ssrn.com/abstract=2155943

Kalbuana, N., Suryati, A., & Pertiwi, C. P. A. (2022). Effect of company age, audit quality, leverage and profitability on earnings management. *International Journal of Economics, Business & Accounting Research*

(IJEBAR), *6*(1), 305-315. https://jurnal.stie-aas.ac.id/index.php/IJEBAR/article/view/4796.

Karami, G., Bazrafshan, A., & Mohammadi, A. (2011). Investigating the relationship between auditor tenure and earnings management. *Accounting Knowledge*, *2*(4), 65-82. https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.20088914.1390.2.4.4.1. (In Persian)

Karami, G., Beyk Boshrouyeh, S., Nazari, S., & Samavat, M. (2022). The relationship between uncertainty and cash holdings and inventory. *Accounting Advances*, *14*(2), 221-252. https://doi.org/10.22099/jaa.2023.46531.2297. (In Persian)

Khodadadi, V., Arabi, M., & Al Boali, S. (2015). The moderating effect of environmental uncertainty on the relationship between earnings management and information asymmetry. *Financial Accounting & Auditing Research*, *7*(26), 51-66. https://sanad.iau.ir/Journal/faar/Article/1073692/FullText. (In Persian)

Kim, H., & Yasuda, Y. (2021). Economic policy uncertainty and earnings management: evidence from Japan. *Journal of Financial Stability*, *56*, 100925. https://doi.org/10.1016/j.jfs.2021.100925.

Kim, S. H., & An, Y. (2021). Policy uncertainty, presidential elections and earnings management: Evidence from South Korea. *SSRN Electronic Journal*. https://doi.org/10.2139/ssrn.3797562

Kurdestani, G. (2002). Earning management. *Bourse, 33,* 57-65. https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/859331. (In Persian)

Lemma, T. T., Lulseged, A., Mlilo, M., & Negash, M. (2020). Political stability, political rights and earnings management: Some international evidence. *Accounting Research Journal*, *33*(1), 57-74. https://doi.org/10.1108/ARJ-11-2017-0182.

Lin, Y. R., & Fu, X. M. (2017). Does institutional ownership influence firm performance? Evidence from China. *International Review of Economics & Finance*, *49*, 17-57. https://doi.org/10.1016/j.iref.2017.01.021.

Liu, N., & Gao, F. (2022). The world uncertainty index and GDP growth rate. *Finance Research Letters*, *49*, 103137. https://doi.org/10.1016/j.frl.2022.103137.

Marfoo, M., & Hosseinzadeh Diva, S. M. (2020). Earnings management; opportunistic behaviors, supervisory mechanisms, and financial resilience. *Journal of Financial Accounting & Auditing Research, 12* (48), 43-70. https://sanad.iau.ir/journal/faar/Article/680055?jid=680055. (In Persian)

Mehrani, S., Karami, G. R., Seyedhosseini, S. M., & Jahromi, M. (2013).

Accounting theory, (Vol. 2). Negah Danesh. (In Persian)

Mir, M. (2020). Instances and prospects of Iran's economic crises. *Journal of Economic Security*, *8*(12), 27-40. https://es.tesrc.ac.ir/article_242782.html. (In Persian)

Mohammadrezaei, F. (2023). *Research methods in accounting: A comprehensive approach*. Tehran: Negah Danesh. (In Persian)

Myers, J. N., Myers, L. A., & Omer, T. C. (2003). Exploring the term of the auditor-client relationship and the quality of earnings: A case for mandatory auditor rotation? *The Accounting Review*, *78*(3), 779-799. https://doi.org/10.2308/accr.2003.78.3.779.

Namazi, M., Bayzidi, A., & Jabbarzadeh-Kangarlouei, S. (2011). Investigating the relationship between audit quality and earnings management of companies listed on the Tehran Stock Exchange. *Accounting & Auditing Research*, *3*(9), 4-21. https://www.iaaaar.com/article_104758.html. (In Persian)

Nikoomaram, H., Noravesh, I., & Mehrazin, A. (2009). Evaluating accrual-based models for detecting earnings management. *Management Futures Research*, *20*(82), 1-20. .https://sanad.iau.ir/fa/Article/786222?FullText=FullText. (In Persian)

Petersen, M. A. (2009). Estimating standard errors in finance panel data sets: Comparing approaches. *The Review of Financial Studies*, *22*(1), 435-480. https://doi.org/10.1093/rfs/hhn053.

Phillips, J., Pincus, M., & Rego, S. O. (2003). Earnings management: New evidence based on deferred tax expense. *The Accounting Review*, *78*(2), 491-521. https://doi.org/10.2308/accr.2003.78.2.491.

Raeiszadeh, S. M., & Ramezani, J. (2018). Environmental uncertainty, earnings management, and stock returns (the moderating role of managerial ability). *Management Accounting & Auditing Knowledge*, *7*(26), 121-132. https://www.jmaak.ir/article_12516.html. (In Persian)

Research, Development, and Islamic Studies Center, Statistics and Risk Analysis Group. (2022). *Capital market status report*. Iran Stock Exchange Organization. (In Persian)

Rezaei Pitenoei, Y., Safari Garayeli, M., & Norouzi, M. (2018). *Investigation of Special Cases in Accounting*. Tehran: Termeh Publications. (In Persian)

Roshan, A. (2020). An analysis of the global uncertainty index. *Financial Analysis Journal*, *4*(1), 20-39. https://ijfa.ir/?p=6840. (In Persian)

Roychowdhury, S. (2006). Earnings management through real activities manipulation. *Journal of Accounting & Economics*, *42*(3), 335-370.

https://doi.org/10.1016/j.jacceco.2006.01.002.

Salem Dizfuli, B., Salehi, E., Nasiri, S., & Jarjarzadeh, A. (2019). Investigating the effect of economic uncertainty on accrual-based and real earnings management. *Management Accounting & Auditing Knowledge*, *8*(30), 95-115. https://www.jmaak.ir/article_14299.html. (In Persian)

Shamsoddini, K., Daneshi, V., Fouladi, & Savadkouhi, F. (2019). Investigating the effect of institutional ownership on the relationship between short-term debt maturity and future stock price crash risk. *Accounting Advances*, *11*(1), 201-228. https://doi.org/10.22099/jaa.2019.29285.1703. (In Persian)

Siregar, S. V., & Utama, S. (2008). Type of earnings management and the effect of ownership structure, firm size, and corporate-governance practices: Evidence from Indonesia. *The International Journal of Accounting*, *43*(1), 1-27. https://doi.org/10.1016/j.intacc.2008.01.001.

Stein, L. C., & Wang, C. C. (2016). Economic uncertainty and earnings management. *Harvard Business School Accounting & Management Unit Working Paper*, (16-103). https://doi.org/10.2139/ssrn.2746091.

Surbakti, G. P. N., & Sudaryati, E. (2021). Does environment uncertainty affect earnings management? *Jurnal Reviu Akuntansi Dan Keuangan*, *11*(2), 294-305. https://doi.org/10.22219/jrak.v11i2.17558.

Tehrani, R., & Rahnama Falaverjani, R. (2010). *Analysis of financial statements*. Tehran: Negah Danesh (In Persian).

Torani, M. (2018). *Statistics and probability for master's entrance exam candidates in economics, management, accounting, urban and regional planning*. Negah Danesh. (In Persian)

Tran, Q. T. (2021). Economic policy uncertainty and cost of debt financing: international evidence. *The North American Journal of Economics & Finance*, *57*, 101419. https://doi.org/10.1016/j.najef.2021.101419.

Tsouknidis, D. A. (2019). The effect of institutional ownership on firm performance: The case of US-listed shipping companies. *Maritime Policy & Management*, *46*(5), 509-528. https://doi.org/10.1080/03088839.2019.1584408.

Vahdani, M., & Aliakbari, E. (2019). Investigating the impact of board members' financial literacy on real earnings management. *Empirical Research in Accounting*, *9*(33), 171-197. https://doi.org/10.22051/jera.2018.19247.1951.(In Persian)

Whited, R. L., Swanquist, Q. T., Shipman, J. E., & Moon Jr, J. R. (2022). Out of control: The (over) use of controls in accounting research. *The Accounting Review*, *97*(3), 395-413. https://doi.org/10.2308/TAR-2019-

0637.

Yang, Z., Yu, Y., Zhang, Y., & Zhou, S. (2019). Policy uncertainty exposure and market value: Evidence from China. *Pacific-Basin Finance Journal*, *57*, 101178. https://doi.org/10.1016/j.pacfin.2019.101178.

Yung, K., & Root, A. (2019). Policy uncertainty and earnings management: International evidence. *Journal of Business Research*, *100*, 255-267. https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2019.03.058.